

gea

quadern de la terra

número 5 - 2000

preu: 500 ptes

Turisme i medi ambient, interessos comuns

"SA
NOS
TRAY"

Obra Social
i Cultural

Editorial

Turisme i medi ambient, interessos comuns

3

Recrear MallorcaEntrevista a Antoni Aguiló,
per Jordi Calleja

20

Jaume Matas, ministre de Medi Ambient

4

L'Agenda Local 21 de Calvià

per Maria Ferrer

24

DocumentEl Parlament de les Illes Balears en defensa
del dret al medi ambient

6

L'obligació professional de ser optimistaEntrevista a Jaume Sureda,
per Constanza Forteza

28

Turisme i medi ambient

Un codi ètic per al turisme

per Sebastià Verd

8

Notícies del món

31

L'impost conciliadorEntrevista a Celestí Alomar i Mateu,
per Gina Garcías

12

Les Illes

34

Medi ambient: "tothom ha de contribuir"Entrevista a Antoni Munar,
per Antoni Oliver

16

Agenda

36

Els elefants de Tailandia treballaven en l'extracció de fusta, però per raons mediambientals -per preservar els boscos- han deixat de fer-ho. Ara són una atracció turística.

Turisme i medi ambient, interessos comuns

El turisme és un depredador del medi ambient. Aquesta és una frase que segurament hauran escoltat moltes vegades en relació a l'impacte que els turistes causen sobre espais naturals protegits o, simplement, en el cas de les Balears, quan provoquen un escalfament econòmic que sobrepassa la capacitat de càrrega d'un territori amb recursos naturals limitats. No és estrany, en aquest context, que un país com el nostre, petit però amb una enorme capacitat turística, hagi emparat al si de la societat una forta consciència ecològica o, com a mínim, un dels grups ecologistes més actius de tot l'Estat. I és que turisme i medi ambient, tot i les seves confrontacions, conserven uns interessos comuns que cal potenciar en benefici tant dels ciutadans de les Illes, o de qualsevol altra destinació turística del món, com del mateix turista que en el seu desplaçament cerca, justament, allò que prometen les campanyes de promoció: el paradís, sigui un paradís de sol i platja, de natura o de cultura.

El turisme, tal com recull el codi ètic de l'Organització Mundial, defensa el dret i la llibertat del turista, és a dir, de qualsevol persona que habita aquest planeta, de poder viatjar, conèixer món i gaudir de la naturalesa allà onsevulla, i saber però al mateix temps que és subjecte d'una ineludible obligació: conservar el patrimoni cultural i natural de tots els pobles que formen la societat universal. Fer turisme, doncs, mai no hauria de significar destrucció, tot i que l'explotació intensiva d'aquesta activitat, com passa amb determinades tècniques agrícoles, du inevitablement a l'aniquilació de paisatges i d'identitats. Per exemple: l'Amazònia, aquesta gran reserva natural que és o hauria de ser Patrimoni de la Humanitat, es troba doblement amenaçada per l'extracció de fusta, els cercadors de matèries primeres i, també, pels turistes. No obstant això, quelcom diferencia els uns dels altres... ja que els turistes no cerquen fer malbé el territori que visiten, sinó gaudir-ne. Respectar el medi hauria de ser, per tant, la primera obligació de la indústria turística per garantir la seva pròpia supervivència.

Però aquells que vivim a una zona densament turística com són les Illes Balears sabem que les coses no funcionen d'aquesta manera. Hi ha, evidentment, una creixent conscienciació sobre la necessitat de preservar l'entorn, per garantir el futur de l'activitat econòmica, hi ha el coneixement que turisme i medi ambient formen una societat d'interessos comuns, però la dinàmica del sector fa que l'explotació de l'entorn s'acosti més a les estratègies dels fustaires amazònics

que a l'ús racional d'uns recursos que se sap que són únics, irreparables i, per tant, en perill d'extinció. Destruir l'entorn, fer malbé la naturalesa, deforestar les selves, contaminar les aigües o tapar de ciment la costa és, a la llarga, el principal enemic dels turistes i de la indústria turística.

La necessitat imposa una aliança que a les Balears ben bé es podria traduir en un pacte entre el sector turístic i els ecologistes, per reformar el model econòmic i, d'aquesta manera, frenar el creixement urbanístic. La declaració de Parc Natural o de qualsevol altra figura proteccionista que permeti una adequada gestió territorial és una passa no només convenient sinó absolutament imprescindible per garantir el futur. La conservació de l'entorn - amb gran mesura en mans del món pagès- necessita la intervenció dels poders públics per ajudar les explotacions agràries o la preservació dels paisatges, ja sigui via subvencions o mitjançant la gestió directa sobre zones públiques. En aquest sentit, l'ecotaxa també ens apareix com una eina a través de la qual l'Administració pot obtenir recursos financers amb complicitat amb els turistes que, sens dubte i si se'ls explica bé, no posaran cap obstacle a destinar una petita part del seu paquet turístic al manteniment del medi ambient.

L'ecotaxa, com la declaració de parcs naturals per a les serres de Tramuntana o del Llevant, o el desenvolupament de Menorca com a Reserva de la Biosfera, o les mesures complementàries a la declaració de la ciutat d'Eivissa com a Patrimoni de la Humanitat són qüestions encara no totalment definides, però unides per un lligam comú, el mateix lligam que uneix els turistes amb el producte que, en definitiva, consumeixen, un espai de natura, d'oci o de cultura que els subministra plaer i coneixement. Qui, en circumstàncies normals, voldria destruir la seva pròpia font de benestar o de riquesa? Sens dubte aquest és un gran debat obert a tot el món i també, molt particularment, a les Illes Balears, unes illes on no només es genera un gran flux turístic, sinó que exporten el seu *know how* a la resta del món, i inverteixen en noves destinacions com el Carib, Tunísia, Croàcia i, fins i tot, la Xina o les Filipines. I per això, precisament, és un debat que és seguit amb interès des de molts altres indrets de la nostra única terra, la deessa GEA a la qual està dedicada aquesta publicació.

gea
quadern de la terra

núm. 5 - juny, 2000

Edita: Obra Social i Cultural de "SA NOSTRA" Caixa de Balears

"SA
NOSTRA"
Obra Social
i Cultural

C. Ter, 16. 07009 Palma.
Tel. 971 17 19 25 - Fax 971 17 17 95
E mail: aramis@sanostra.es

Consell Assessor:

Miquel Alenyà, Miquel Pasqual,
Andreu Ramis, Albert Catalan,
Miquel Rayó.

Director: Sebastià Verd

Secretària de redacció:
Magdalena Mulet

Redactors i col·laboradors:

Jordi Calleja, Constanza Forteza,
Gina Garcías, Maria Ferrer,
Miquel Massutí, Antoni Oliver.

Redacció: Fundesba S.L.

F. de Borja Moll, 10 - entresòl
Tel. 971 71 16 61.
07003-Palma.

Disseny i realització:

Eparrutx, Tel. 971 42 09 66
Dipòsit Legal: PM-433-1998

Preu: 500 pta
Subscripció: 1.500 pta
(tres números per any)

TARJA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i llinatges

.....

Adreça

Ciutat C/P

Tel Fax

Dades bancàries:

"SA NOSTRA" Caixa de Balears, oficina

Compte corrent/llibreta d'estalvis núm.

Per a subscripcions emplenau aquesta tarja i adregeu-la a:
"SA NOSTRA" Caixa de Balears - Obra Social i Cultural,
c. Ter, 16, 07009 Palma, fax 971 17 17 95,
o bé per correu electrònic, a: aramis@sanostra.es

*Els tres primers números de GEA - Quadern de la Terra
seran de franc, a partir de la recepció d'aquesta subscripció.*

Jaume Matas, ministre de Medi Ambient

Jaume Matas és des del dia 28 d'abril ministre de Medi Ambient, càrrec que li va ser ofert pel president Aznar després de constatar els resultats electorals obtinguts pel PP a les Balears, clarament vencedor a les Generals, i no mesos després d'haver-se vist superat pel Pacte de Progrés en el seu intent de continuar com a president del Govern balear. No obstant això, la designació per formar part del Consell de Ministres no s'ha de llegir en clau autonòmica o, si més no, no només pensant en la política interna de les Illes, sinó per constatar que bona part del prestigi polític de Matas dins del Partit Popular es deu a les mesures de política mediambiental adoptades durant els seus tres anys de mandat des del Consolat de la Mar: Directrius Territorials, Llei general de turisme, esponjament de zones turístiques... una política que llavors no va ser justament valorada ni per l'oposició que, evidentment,

Madrid durant la presidència de Matas. El nou membre del Consell de Ministres recorda que és un ministre nascut a les Balears, però que ho és per a tota Espanya, encara que el coneixement dels problemes que afecten les Illes pot beneficiar-les.

COMPROMÍS DE DIÀLEG

En aquest sentit, Jaume Matas ha respost a la felicitació del president Antich i de la consellera de Medi Ambient amb l'ofertament d'un compromís per establir un pont de diàleg entre les administracions, ja que -afirmà- "la nostra obligació és superar les divergències que ens separen". Firmada ja l'ampliació de la dessaladora de Palma per l'anterior ministra, Isabel Tocino, el Ministeri de Medi Ambient ha d'informar ara sobre la participació dels Fons de Cohesió europeus en el finançament del Pla de residus sòlids i en la realització, entre d'altres temes, del projecte de sa Costera.

EL PLA HIDROLÒGIC NACIONAL

Ja amb caràcter general el primer compromís de Jaume Matas amb l'Administració estatal és l'aprovació del Pla hidrològic nacional, un ambiciós repte que implica, segons reconeix el mateix ministre, unes grans dosis de diàleg i d'enteniment entre partits, grups socials i, sobretot, comunitats autònomes, és a dir "racionalitat i solidaritat". D'altra banda, també forma part de la seva cartera, com a objectiu, prioritari, un Pla nacional de reforestació.

CINQUÈ MEMBRE DEL CONSELL DE MINISTRES

Jaume Matas, ministre de Medi Ambient, és el cinquè ciutadà de les Illes Balears que s'asseu a un Consell de Ministres des de la restauració democràtica, el període històric que més alts càrrecs de les Balears ha subministrat a l'Estat des de temps d'Antoni Maura. Abans formaren part del Consell Josep Melià, que en fou portaveu durant la UCD encara que no era ministre, Santiago Rodríguez Miranda com a ministre de Treball, Fèlix Pons - ja durant el mandat socialista - com a ministre d'Administracions Públiques, abans de ser president del Congrés i, finalment, Abel Matutes que va ser ministre d'Afers Exteriors durant la passada legislatura.

desitjava anar més enfora, ni pels sectors més conservadors del mateix PP, encara que sí per un partit que vol avançar cap al centre.

En les seves primeres declaracions públiques com a ministre de Medi Ambient, Jaume Matas ha confessat una indiscutible atracció cap a aquesta cartera que li permetrà intervenir en els assumptes més importants que afecten les Balears en aquests moments, com són ara el subministrament d'aigua, el tractament de residus sòlids i fins i tot alguns temes relacionats amb el medi ambient i que es recullen en el Règim Especial de les Balears, aprovat a

El passat mes de febrer el Parlament de les Illes Balears va aprovar per unanimitat l'adhesió a la Declaració de Biscaia sobre el dret al medi ambient, segons una proposició no de llei que havia estat presentada per tots els grups, Popular, Socialista, PSM Entesa Nacionalista, Esquerra Unida i Ecologista i Mixt. D'aquesta manera el legislatiu autonòmic es feia ressò d'una declaració sorgida un any abans a Bilbao arran de la celebració d'un seminari internacional sobre dret al medi ambient promogut per la UNESCO i l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans.

El Parlament de les Illes Balears en defensa del dret al medi ambient

GEA

En el text de la Proposició no de llei, tot l'arc parlamentari de les Illes Balears es fa ressò de la creixent conscienciació mediambiental de la nostra societat i que "en els darrers anys ha crescut, de manera molt important, la consciència de la pressió gairebé insuportable que l'activitat humana exerceix sobre els ecosistemes i sobre els recursos. La crisi ecològica arriba a proporcions desmesurades, i l'assoliment de la sostenibilitat esdevé una condició tant de la preservació de l'equilibri ecològic com del benestar humà. Per aquest motiu, un nombre de gent cada vegada més gran comprèn la necessitat de considerar els drets ambientals com a part del patrimoni col·lectiu que conforma els drets humans".

Aquest és el text de la Declaració de Biscaia:

DECLARACIÓ DE BISCAIA SOBRE EL DRET AL MEDI AMBIENT

El Seminari Internacional sobre el dret al medi ambient, celebrat a Bilbao del 10 al 13 de febrer del 1999 sota els auspicis de la UNESCO i de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans,

CONSIDERANT que ja el 1972, la *Declaració de la Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Humà*, en el seu Principi I, proclamà que l'home té el dret fonamental a la llibertat, la igualtat i el gaudi de condicions de vida adequades en un medi de qualitat que li permeti dur una vida digna i gaudir de benestar, i té la solemne obligació de protegir i millorar el medi per a les generacions presents i futures,

CONSIDERANT que posteriorment la *Declaració de Río de Janeiro sobre Medi Ambient i el Desenvolupament del*

1992, assenyalà que els éssers humans constitueixen el centre de les preocupacions relacionades amb el desenvolupament sostenible i que tenen dret a una vida saludable i productiva en harmonia amb la natura.

CONSIDERANT que instruments de caràcter regional, tals com la *Carta Africana dels Drets Humans i dels Pobles* del 1981, el *Protocol de San Salvador sobre Drets Econòmics, Socials i Culturals* del 1988 i el *Conveni sobre l'Accés a la Informació, la Participació Pública en la presa de Decisions i l'Accés a la Justícia en Qüestions Mediambientals*, adoptat per la Quarta Conferència Ministerial per al Medi Ambient a Europa, celebrada a Dinamarca del 23-25 de juny del 1998, també han desenvolupat el principi així plantejat.

CONSIDERANT així mateix la *Convenció sobre la Diversitat Biològica* del 1992, la *Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic* del 1992, la *Convenció de les Nacions Unides de Lluita contra la Desertització en els Països Afectats per Sequera Greu i/o Desertització*, en particular a Àfrica del 1994, i el *Conveni 169 de l'Organització Internacional del Treball sobre Pobles Indígenes i Tribals a països independents* del 1989.

CONSIDERANT que la Resolució 45/94, adoptada el 14 de desembre del 1990 per l'Assemblea General de les Nacions Unides, declara que tota persona té el dret de viure en un medi ambient adequat per tal de garantir la seva salut i el seu benestar.

CONSIDERANT que l'Institut de Dret Internacional, a la seva sessió d'Estrasburg el 1997, declarà que "tot ésser humà té dret de viure en un medi ambient sa".

CONSIDERANT que cada vegada més Constitucions nacionals proclamen el dret al medi ambient,

SUBRATLLANT la universalitat, indivisibilitat i interdependència de totes els drets humans,

RECONeixENT que el dret al medi ambient pot exercir-se, tant a títol individual com en associació amb d'altres persones, davant dels poders públics i que ha de ser protegit mitjançant l'acció solidària de tots els protagonistes de la vida social: individus, comunitats, poders públics i entitats provades.

CONSIDERANT que no es pot exercir el dret al medi

ambient si no es disposa d'informació en quantitat i qualitat suficient,

SUBRATLLANT la necessitat que el dret humà al medi ambient sigui reconegut en un instrument jurídic d'abast universal,

PROPOSA, per tant, a la Comunitat Internacional i, en especial, a les Nacions Unides i Organitzacions de caràcter mundial i regional, que examinin la *Declaració de Biscaia sobre el dret al medi ambient* i, si pertoca, adoptin les mesures oportunes per al reconeixement efectiu d'aquest dret,

Article 1. Dret al medi ambient.

1. Tota persona, tant a títol individual com en associació amb altres, té el dret de gaudir d'un medi ambient sa i ecològicament equilibrat.

2. El dret al medi ambient és un dret que pot exercir-se davant dels poders públics i les entitats privades, sigui quin sigui el seu estatut jurídic en virtut del dret nacional o internacional.

3. El dret al medi ambient s'ha d'exercir de forma compatible amb els altres drets humans, inclòs el dret al desenvolupament.

4. Tota persona té dret al medi ambient sense cap tipus de discriminació per motius de raça, color, sexe, idioma, religió, opinió política o de qualsevol altra índole.

Article 2. Deure de protecció del medi ambient.

1. Tota persona, tant a títol individual com en associació amb altres, té el deure de protegir el medi ambient i de fomentar aquesta protecció en l'àmbit nacional i internacional.

2. Els poders públics i les organitzacions internacionals tenen la responsabilitat de protegir i, si pertoca, restaurar el medi ambient per tots els mitjans que entrin a l'àmbit de la seva competència. Aquesta responsabilitat es durà a terme, en particular, mitjançant:

a) La protecció, conservació, eventual restauració i prevenció del deteriorament de la biosfera, geosfera, hidrosfera i atmosfera.

b) L'ús racional i sostenible dels recursos naturals.

c) La promoció de models de producció i de consum que contribueixin al desenvolupament sostenible.

d) La integració de les exigències per a la protecció del medi ambient a les polítiques públiques i a les activitats privades, tenint en compte el principi de no discriminació.

3. Tots els Estats i, en particular, els Estats veïns, hauran de cooperar entre si en la defensa del medi ambient i en la lluita contra la contaminació sigui quin sigui el seu origen.

4. Els Estats vetllaran per tal que no s'introdueixin modificacions desfavorables i irreversibles del medi ambient que puguin atemptar contra la salut de les persones i el benestar col·lectiu.

Article 3. Dret al medi ambient i les generacions futures.

1. Les generacions futures tenen dret a heretar un medi ambient sa i ecològicament equilibrat

2. L'Estat té l'obligació de vigilar la qualitat i la diversitat del medi ambient i, en particular, d'avaluar anticipadament les conseqüències a llarg termini per al medi ambient de la realització o execució de grans projectes.

Article 4. Transparència administrativa i drets de les persones en matèria mediambiental.

1. Els procediments de decisió dels poders públics i dels organismes internacionals sobre els assumptes que tenen relació amb el medi ambient, es regiran pel principi de transparència. Aquest principi exigeix el reconeixement dels drets de participació i de ser informat.

2. Tota persona té el dret, per si, en associació amb d'altres o a través dels seus representants, a participar en l'elaboració de les polítiques públiques i de qualsevol mesura relativa al medi ambient.

3. Així mateix, qualsevol persona té dret a accedir a la informació sobre el medi ambient sense necessitat d'acreditar un interès determinat. Aquest dret solament podrà ser limitat per motius justificats i establerts legalment.

4. El dret de ser informat serà garantit, a més, mitjançant la publicació i difusió d'informes periòdics sobre l'estat del medi ambient.

Article 5. Dret a un recurs efectiu.

Tota persona o grup de persones el dret a un medi ambient sa i ecològicament equilibrat de la qual hagi estat

Article 8. Responsabilitat compartida.

En consonància amb els principis de solidaritat internacional i responsabilitat compartida, però diferenciada sobre la protecció del medi ambient, els països desenvolupats haurien d'enfortir la cooperació amb els països en vies de desenvolupament.

Turisme ornitològic a s'Albufera.

violat, o que posseeixi informació sobre aquesta violació, haurà de tenir un recurs efectiu davant una instància nacional i internacional.

Article 6. Dret a la reparació.

1. Qualsevol persona o grup de persones el dret a un medi ambient sa i ecològicament equilibrat de la qual hagi estat violat i hagi sofert dany ambiental, tindrà dret a exigir i a obtenir la reparació corresponent, sense perjudici de la restauració del medi ambient.

Article 7. Educació i sensibilització sobre el medi ambient.

1. L'educació i la sensibilització, en tots els seus nivells i per tots els mitjans, hauran de capacitar les persones per desenvolupar un paper útil en la protecció del medi ambient.

2. Els estats i les organitzacions internacionals haurien d'adoptar les mesures educatives necessàries per assegurar el respecte i la protecció del dret de les persones a un medi ambient sa i ecològicament equilibrat.

3. Les mesures assenyalades a l'apartat anterior haurien d'incloure programes d'ensenyament i d'educació, amb la col·laboració de les organitzacions no governamentals.

Article 9. Aplicació del dret al medi ambient.

1. Els estats i les organitzacions internacionals haurien d'adoptar totes les mesures necessàries per tal de garantir el dret a un medi ambient sa i ecològicament equilibrat reconegut en aquesta Declaració.

2. Els poders públics haurien d'elaborar i mantenir actualitzada la informació sobre el medi ambient que els afecti, i establir-ne sistemes per a la recopilació i classificació. Així mateix, aquesta informació es referirà a activitats existents o en projecte que puguin afectar el medi ambient.

3. Igualment, els estats i les organitzacions internacionals, sustentant-se en la cooperació i la solidaritat internacionals, haurien d'eradicar la pobresa, per la seva íntima vinculació amb el dret al medi ambient, i adoptar les mesures necessàries i adequades per aconseguir aquest objectiu.

4. En l'execució de les mesures necessàries per tal de garantir l'exercici efectiu del dret al medi ambient, s'hauria de prestar una especial atenció a les persones i als grups vulnerables.

Feta a Bilbao, dia 12 de febrer de l'any 1999.

Des que Thomas Cook organitzà la primera excursió en tren des de Leicester a Loughborough, l'any 1841, fins a començament d'aquest segle XXI, que neix amb l'aprovació per l'OMT (Organització Mundial de Turisme) del primer codi ètic per a aquest sector econòmic, el turisme s'ha manifestat com un fenomen d'abast mundial que no es pot aturar. És el primer factor de desenvolupament, l'activitat que més llocs de feina crea a tot el món, però, simultàniament, un element distorsionador per a les cultures i els paisatges. L'entorn de les zones turístiques i, per efectes de la globalització mediambiental, tot el món, pateix les conseqüències negatives del turisme al mateix temps que es beneficien de les aportacions monetàries. Per això cada vegada es parla més d'ecoturisme amb una doble finalitat. Per una part l'expansió del turisme a zones naturals, en alguns casos protegides i en altres no, i per l'altra l'adopció de comportaments mediambientalment correctes per a la indústria, hotels, restaurants, espais d'oci... etcètera, directament relacionats amb el turisme. Una cosa i l'altra no sempre es relacionen. D'aquí la necessitat d'impulsar iniciatives com les suggerides a l'Agenda Local 21 aprovada a Rio de Janeiro o l'elaboració de plans que limitin l'accés turístic a determinades zones o espais per mantenir un equilibri ecològic que, com sembla lògic, també ha d'incloure els aspectes culturals derivats de l'enfrontament entre receptors turístics i visitants.

La importància del turisme a tot el món està perfectament descrita en els darrers informes de l'OMT. L'any passat, després de superada la greu crisi asiàtica, el sector va registrar un rebrot clarament expansionista amb un increment de prop del 5% dels viatges internacionals. Les estimacions per a enguany situen el nombre d'aquests turistes que es desplacen fora del seu país de residència en prop de set-cents milions. Un creixement que és especialment fort als països europeus, on l'any 2000 es produiran prop de quatre-cents milions de viatges turístics, dels quals els principals beneficiaris -des del punt de

nòmic han de passar per ser sostenibles i per inscriure's "en un pacte social el més ampli possible que preservi la conservació i la recuperació de l'entorn natural".

DAVANT UN NOU BOOM

La realitat és que el turisme registra un nou boom que, en el cas de les Illes Balears, s'ha vist empès per les catàstrofes naturals i els conflictes bèl·lics o de terrorisme d'alguna de les destinacions competidores més pròximes, com Turquia, Egipte o l'antiga Iugoslàvia. El director per a Europa de l'OMT, Peter Shackelford, deia no fa gaire que el creixement que registra Espanya, entorn del 10%, li recorda els anys setanta. A favor d'aquest augment juguen, principalment, uns preus raonables, la qualitat de l'oferta i una bona promoció internacional. Cara al futur, com ja dèiem abans, l'OMT és optimista respecte dels guanys econòmics, tot i que s'ha de tenir present que en aquest futur, cada pic més, el turista no es conformarà a demanar sol i platja, sinó que voldrà combinar aquest producte amb altres, com "el golf, l'interior (turisme rural) i l'oferta cultural". Però, sobretot, Shackelford era optimista respecte a les Illes Balears i a l'Espanya turística perquè "els europeus d'aquí a dos anys es trobaran com a ca seva, amb la mateixa moneda, amb els seus mateixos periòdics, amb la seva mateixa gastronomia...". Optimisme o pessimisme? És evident que depèn del color del vidre amb el qual s'observi la realitat i que ens retorna a l'enfrontament entre la realitat econòmica immediata i l'entorn cultural i natural, el pes del qual pot ser fins i tot més fort amb la balança de les identitats que no el manteniment d'un PIB que pot ser reflecteixi una riquesa absolutament virtual.

Respecte a la realitat concreta de les Balears, el director de l'Obra Social i Cultural de "SA NOSTRA", Miquel Alenyà, anunciava un increment turístic per a enguany d'entorn del 5%, un percentatge molt elevat si tenim en compte que partim de xifres ja molt elevades i que han creat una sensació d'angoixa o d'opressió en el si de la societat insular. A pesar que juliol i agost ja fa anys que han penjat el cartell de "complet", enguany tornaran a registrar augments de turistes que s'hostejaran, segurament, a residències privades o a alguna de les noves formes d'allotjament extrahotel. Les carreteres i les platges quedaran més saturades que mai, amb l'agreujant que la temporada superalta s'estendrà al juny i a gran part de setembre. L'economista preveu un increment del 3,8% el maig i d'un 5,7% el juny, després d'haver constatat que enguany la desestacionalització s'ha frenat respecte de l'expansió turística de l'hivern d'anys anteriors.

Un codi ètic per al turisme

per Sebastià Verd

vista econòmic- seran les zones mediterrànies occidentals, com les Illes Balears, però també el nord i el sud d'Àfrica, el Carib, Brasil, Xina, Austràlia o Nova Zelanda, entre d'altres. Un negoci global que supera els cinc-cents mil milions de dòlars i que pot continuar creixent al mateix ritme dels darrers anys fins més enllà de l'any 2020 quan, només en el mercat europeu, parlarem de 717 milions d'arribades internacionals.

ECONOMIA I ECOLOGIA

Aquests auguris poden satisfer, sens dubte, les millors expectatives empresarials si no fos per un element de competitivitat que cada pic té més pes en els paquets turístic: la qualitat que, en molts de casos, és sinònim de tenir cura del medi ambient. De cara al futur, diu l'ecòleg Ferran Vallespinós, autor del llibre *Turisme i Medi Ambient* de la Fundació Areces i antic professor de la UIB, "el turista serà cada cop més exigent amb les qüestions relacionades amb el medi ambient (...), la societat comença a assumir determinades molèsties o haver de pagar un major preu per uns productes o serveis que tinguin un valor ecològic afegit (...) en aquest sentit, cada territori haurà de decidir, en primer lloc, quina és, fonamentalment, la seva vocació econòmica i quins recursos està disposada a mobilitzar per compatibilitzar les variants "eco"- "logia" i "eco"- "nomia".

L'anàlisi del professor Vallespinós coincideix amb gairebé tota la literatura que emana dels organismes internacionals i dels acords signats pels estats en els darrers anys en el sentit que, a partir d'ara, les regles del joc per al negoci turístic i en general per al desenvolupament eco-

Alenyà aposta per rectificar la política de desestacionalització per fer més atractiva la temporada baixa, al mateix temps que demana un increment de preus per a l'alta i l'aplicació de l'ecotaxa que permeti inversions mediambientals que són de vital importància per al futur de les Illes.

L'ECOLOGISME RECLAMA MESURES

Des de l'ecologisme es comparteixen bona part d'aquestes opinions. Un recent comunicat del GOB convidava el Govern de les Illes Balears a estabilitzar el creixement turístic i urbanístic, "perquè ambdues coses són imprescindibles per resoldre el problema de l'aigua". Ningú no negarà mai la importància econòmica i social que té el turisme, amb més del 80% del producte interior brut balear, però cada pic són més el que pensen que ha arribat l'hora de mirar cap enrera i reduir la pressió demogràfica que pateixen les Illes i que fa que el ritme de consum d'aigua dolça s'incrementi de l'ordre dels 2.100.000 metres cúbics per any. Els ecologistes constaten com el turisme pot trencar l'equilibri mediambiental, un trencament que es fa evident amb la simple observació de l'increment de consum d'energia elèctrica de sobre el 12% anual, de com la matriculació de vehicles va superar el 20% en el 1999, la qual cosa provoca la necessitat de noves infraestructures viàries ("excuses per fer autopistes", diu el GOB) o de com la producció de residus sòlids s'incrementà en un 8%. Totes les infraestructures es troben saturades, tant les carreteres, com les depuradores o les platges. I mentre, continua incrementant-se el flux de passatgers pels aeroports, de manera que hom pot pensar que les Illes Balears sobrepassen el milió dos-cents mil habitants, no només el mes d'agost, sinó gairebé set mesos a l'any. Una densitat que pareix insostenible en molts d'aspectes: des de la perspectiva de preservar la qualitat de vida, però sobretot de preservar un medi ambient saludable i no trencar l'ecosistema.

ÈTICA I MEDI AMBIENT

Els ecologistes, com el mateix Govern -n'hi ha prou a rellegir el discurs d'investidura del president Antich- aposten per la reforma del model econòmic, per introduir a la societat illenca mesures que impulsin un comportament mediambientalment correcte. Per exemple: polítiques d'estalvi energètic i hídric, restriccions urbanístiques i limitacions de l'oferta turística que incloguin la desaparició de les places obsoletes o, en alguns casos, la seva substitució per una oferta de major qualitat. D'alguna manera s'avança a les decisions mediambientals que aporta el Codi Ètic de l'Organització Mundial de Turisme aprovant recentment a Xile. Les Illes Balears són la regió turística més avançada d'Europa pel que fa al turisme de masses que, precisament, és el que major impacte causa sobre l'entorn. Per això mateix, i perquè les empreses turístiques d'aquí imposen la seva presència a molts d'altres indrets del món, les decisions preses tenen un enorme impacte. En aquests moments el debat sobre l'ecotaxa és seguit amb gran expectació, perquè més enllà de la seva repercussió en la hisenda pública balear, que sempre serà relativament escassa, discuteix el principi ètic sobre qui ha de pagar l'impacte del turisme. D'acord amb el principi de la Unió Europea sobre "qui contamina paga" ha de ser el turista o, en el seu cas, els agents que impulsen el turisme, des dels majoristes de viatges als hotelers, restauradors, botiguers... etcètera. La pregunta, en qualsevol cas, és si el cost de la restauració mediambiental i cultural correspon al turista individualitzat o s'ha d'incloure dins d'una política impositora global.

Recents enquestes demostren que el turista, com a consumidor, és conscient dels impactes que causa la seva

presència, però que no obstant això, la veu positiva en un doble vessant d'enriquiment personal, amb el contacte amb una altra realitat, d'oci i de desenvolupament econòmic de les zones turístiques. Per això els impostos ecològics, a la manera d'un IVA que es pagui pel consum i pel gaudi directe d'un determinat espai sembla que han de tenir una bona acollida. Una enquesta realitzada per encàrrec de la Comissió Europea fa ja cinc anys deia que el 70% dels ciutadans europeus consideren que la Unió Europea ha de tenir un paper més actiu en qüestions relacionades amb el medi ambient, i demanaven fins i tot una política d'obligat compliment en l'aplicació de polítiques de desenvolupament que siguin sostenibles de veritat. Curiosament entre els països que més favorables són a la intervenció comunitària en polítiques mediambientals hi figura, en primer lloc, Alemanya que, com tothom sap, és el primer subministrador de turistes a Mallorca.

Cabrera.

TURISME I MEDI AMBIENT, UNA RELACIÓ HISTÒRICA

La recerca d'una política mediambiental que conciliï les expectatives del sector turístic amb l'ecologisme vénen de lluny, però s'han intensificat enormement en els darrers anys, quan a través dels grans mitjans de comunicació s'han evidenciat els efectes de les polítiques desenvolupistes sobre el canvi climàtic. També el turisme causa impactes irreversibles i, per això, se cerca un equilibri que, per a cada societat, serà distint. En el cas de les grans reserves naturals del món, com la citada de l'Amazones, s'ha de donar prioritat a la preservació del patrimoni natural ja que d'elles es desprèn un bé d'interès general com és, per exemple, la no-afectació de la capa d'ozó, però és evident que aquesta protecció ha de comportar una compensació. El turisme pot ser una eina en aquest engranatge, tot i que s'han de mesurar les repercussions que la presència d'una gran massa, si aquest és el cas, provocarà en l'entorn.

El turisme és una força viva al servei de la pau, un factor d'amistat i comprensió entre els pobles.

Des que el 1950 es va fundar el Club Méditerranée, el fenomen del turisme de masses no ha deixat de ser objecte dels estudis que relacionen el medi ambient amb aquest sector. De fet en els anys cinquanta i seixanta, després de la Segona Guerra Mundial, es creia que els efectes negatius del turisme eren molt inferiors en relació a un desenvolupament estrictament industrial. Estudis posteriors demostraren, en canvi, que la simple concentració humana en el litoral és una de les principals causes de contaminació de la mar.

No obstant això, a pesar que el turisme continua sent la gran panacea dels països en vies de desenvolupament, de llavors ençà s'ha produït una constant reflexió sobre la relació entre turisme i medi ambient. El 1960, la IUOTO (La Unió Internacional d'Oficines Turístiques Oficials) va tractar per primera vegada aquesta qüestió en una de les seves assemblees generals, i s'adoptà, com es recorda en el llibre *Desarrollo turístico sostenible en el medio rural* de l'editorial Natour, que "ha arribat l'hora de tractar els problemes creats pel turisme i que afecten alguns aspectes de la natura". Aquest mateix any, a Roma, es reuní la Conferència Internacional de les Nacions Unides sobre "Viatges i turisme", sent la primera vegada que es posava de relleu la importància del turisme per a l'economia global. Una presa de consciència que continuà durant les dècades dels seixanta i setanta amb la creació de nombroses orga-

cursos naturals, atracció essencial del turisme, ni per als llocs històrics i culturals. Tots els recursos turístics pertanyen al patrimoni de la humanitat. Les comunitats nacionals i la comunitat internacional han de desenvolupar els esforços necessaris per a la seva preservació. La conservació dels llocs històrics, culturals i religiosos, en tota circumstància i especialment en temps de conflicte, constitueixen una de les responsabilitats fonamentals dels estats". I en el segon: "El desenvolupament de les activitats de vacances i temps de lleure, conseqüència del dret al descans i al temps lliure, proclamat per la Declaració Universal de Drets Humans, i una sana gestió del medi ambient, són dos elements essencials i interdependents d'un mateix procés de desenvolupament, del qual en darrer terme, se n'ha de beneficiar l'home".

Es només l'inici d'una extensa literatura relacionada amb el tema. Ja fa vint anys que el WWF feia les primeres recomanacions per a l'ecoturisme que foren adreçades als governs i als majoristes de viatges. El 1985 l'assemblea de l'OMT aprovà la Declaració del Dret al Turisme i el Codi del Turisme. Cinc anys més tard, la Comunitat Econòmica Europea celebrà per primera vegada l'Any Europeu del Turisme. La reacció universal entorn a aquesta qüestió s'anà estenent progressivament amb mesures concretes, com la prohibició del 1991 de les Nacions Unides de fer viatges turístics a l'Antàrtida per poder preservar així l'únic espai del planeta encara no envaït per la civilització. El 1992 tengué lloc a Río l'anomenada Cimera de la Terra on es parlà del concepte de desenvolupament sostenible per a la protecció, preservació i enfortiment del medi humà. Un dels documents aprovats a Río és, justament, l'Agenda Local 21 que ha empès zones turístiques, com la de Calvià, a plantejar-se el seu desenvolupament local en termes de sostenibilitat.

FINALMENT, EL CODI ÈTIC MUNDIAL

Finalment l'octubre passat, l'assemblea general de l'OMT aprovà a Santiago de Xile el Codi Ètic Mundial per al Turisme. És un codi fonamentat en el respecte a les comunitats receptores de turisme i en els valors humans, protecció de l'entorn, garantia de beneficis per a les comunitats locals, turisme per a tots i llibertat de moviment. Segons deia el secretari general de l'OMT, Francesco Frangialli a Editor "el Codi Ètic del Turisme té un doble vessant: moral i econòmic. L'objectiu és desenvolupar un marc d'actuacions i comportaments fonamentats en el respecte i en la protecció del medi ambient, de la cultura i dels valors humans". La redacció d'aquest codi tengué un llarg recorregut des que l'assemblea decidí a Istambul, el 1997, dur-lo endavant. Al final, la redacció definitiva és un al·legat a favor d'un turisme responsable" per tal de contribuir al creixement econòmic, a la comprensió internacional, a la pau i a la prosperitat dels països, així com al respecte universal, al respecte dels drets humans i de les llibertats sense distinció de raça, llengua o religió", per fer possible- com s'hi diu en el preàmbul- que "gràcies al contacte directe, espontani i immediat que permet entre homes i dones de cultures i formes de vida diferent, el turisme és una força viva al servei de la pau, un factor d'amistat i comprensió entre els pobles (...) que ha d'atendre els principis de protecció del medi ambient, de desenvolupament econòmic i de lluita contra la pobresa que es formularen les Nacions Unides a la Cimera de la Terra de Río i que es varen expressar en el Programa 21.

El codi recull documents anteriors, alguns dels quals ja s'han esmentat, i d'altres, com el Conveni sobre la Biodiversitat Biològica del 1995 o les reclamacions de l'OMT de El Caire (1995) o d'Estocolm (1996) sobre la prevenció del turisme sexual i, concretament, de l'explotació sexual de la infància i constitueix una enumeració tant d'objectius com de mesures per utilitzar el turisme en benefici de la

La Conselleria de Turisme promou la naturalesa.

nitzacions, entre les quals s'hi compten el Fons Mundial per a la Naturalesa (WWF) i d'altres públiques i privades (Greenpeace, Adena, GOB...) i, fins i tot, apareixen ja els primers partits "verds" a Nova Zelanda.

LA PRESA DE CONSCIÈNCIA

És l'inici de la gran ofensiva per prendre consciència que els problemes mediambientals tenen una escala planetària endemés de la local. A principis dels anys setanta, Estocolm celebrà la primera gran conferència mundial de les Nacions Unides sobre Medi Ambient, on s'aprovà la carta magna sobre els drets ecològics de la humanitat. Igualment es va crear el PNUMA (el Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient) i, el mateix 1972, es firmà a París el Conveni per a la Protecció del Patrimoni Mundial promogut per la UNESCO. Finalment, el 1975 es creà a Madrid l'OMT (l'Organització Mundial de Turisme) que anys després impulsaria la redacció del primer codi ètic per al turisme d'abast universal.

Aquest codi té uns antecedents clars en la Declaració de Maniila del 1980 sobre el turisme mundial, o la que dos anys després firmaren l'OMT i el PNUMA sobre "turisme i medi ambient". En la primera es pot llegir: "els recursos turístics de què disposen els països estan formats simultàniament per espai, béns i valors. Es tracta de recursos, l'ús dels quals no pot ser deixat a una utilització descontrolada sense córrer el risc de la seva degradació i, fins i tot, destrucció. La satisfacció de les necessitats turístiques no ha de constituir cap amenaça per als interessos socials i econòmics de les poblacions i de les regions turístiques, per al medi ambient, especialment per als re-

humanitat. D'aquesta manera s'inicia amb una rotunda afirmació: "Afirmam el dret al turisme i a la llibertat de desplaçament turístic", "expressam la nostra voluntat de promoure un ordre turístic mundial equitatiu, responsable i sostenible, en benefici mutu de tots els sectors de la societat i en un entorn d'economia internacional, obert i liberalitzada".

Aquests són alguns dels punts més rellevants del codi:

- Les activitats turístiques s'organitzaran en harmonia amb les peculiaritats i amb les tradicions de les regions i dels països receptors, i amb respecte als seus costums i les seves lleis.
- L'explotació dels éssers humans, en qualsevol de les seves fórmules, especialment la sexual i en particular quan afecta els nins, vulnera els objectius fonamentals del turisme i constitueix la negació de la seva essència.
- Els desplaçaments per motiu de religió, salut, educació i intercanvi cultural o lingüístic constitueixen formes particularment interessants del turisme i mereixen fonamentar-se.
- Tots els agents del desenvolupament turístic tenen el deure de salvaguardar el medi ambient i els recursos naturals, en la perspectiva d'un creixement econòmic sanejat, constant i sostenible, que sigui capaç de satisfer les necessitats i aspiracions de les generacions presents i futures.
- El turisme de naturalesa i l'ecoturisme es reconeixen com a formes de turisme particularment enriquidores sempre

que respectin el patrimoni natural i la població local i s'ajustin a la capacitat d'ocupació dels llocs turístics.

- L'activitat turística s'organitzarà de manera que permeti la supervivència i el floriment de la producció cultural i artesana tradicional.
- Les polítiques turístiques s'organitzaran de manera que contribueixin a millorar el nivell de vida de la població de les regions visitades i respongui a les seves necessitats. La concepció urbanística i arquitectònica i la manera d'explotació de les estacions i dels mitjans d'allotjament turístic tendiran a la màxima integració en el teixit econòmic i social local.
- Es farà una particular atenció als problemes específics de les zones litorals i dels territoris insulars, així com a les fràgils zones rurals i de muntanya, on el turisme representa freqüentment, una de les escasses oportunitats de desenvolupament davant el declivi d'altres activitats econòmiques tradicionals
- Les empreses multinacionals del sector turístic, factor insubstituïble de solidaritat en el desenvolupament i de dinamisme en els intercanvis internacionals, no abusaran de la posició dominant que puguin ocupar. Evitaran convertir-se en transmissores de models culturals i socials que s'imposin artificialment a les comunitats receptors. A canvi de la llibertat d'inversió i d'operació comercial que se'ls ha de reconèixer plenament hauran de comprometre's en el desenvolupament local i evitar que una repatriació excessiva dels seus beneficis o la inducció d'importacions pugui reduir la contribució que aporten a les economies en les quals estan implantades.

Menorca i la Carta de Turisme Sostenible

Menorca ha jugat un paper important en el corpus de textos legals o declaracions dels principals organismes internacionals relacionats amb el turisme i amb el medi ambient. Així, l'any 1995 el Consell Insular tengué una participació activa en la redacció de la Carta del Turisme Sostenible aprovada durant la Conferència Mundial de Turisme Sostenible celebrada a Lanzarote sota l'auspici del MAB, el programa de la UNESCO sobre "l'home i la biosfera" que es compromet a una relació equilibrada entre la humanitat i el medi ambient.

Les reserves de la Biosfera, i per tant Menorca, tenen com a finalitat convertir-se en models de com viure amb la naturalesa i, per això, s'obliguen a promoure un desenvolupament econòmic que sigui ecològicament i cultural sostenible. Això és el que es recull, precisament, a la carta, la redacció de la qual comença amb el reconeixent que "el turisme és una activitat ambivalent, atès que pot aportar grans avantatges en l'àmbit socioeconòmic i cultural, mentre que al mateix temps contribueix a la degradació mediambiental i a la pèrdua de la identitat local".

Per això la Carta del Turisme Sostenible convida la comunitat internacional i els governs a adoptar mesures mitjançant les quals el "desenvolupament turístic es fonamenti en criteris de sostenibilitat, és a dir, que ha de ser suportable ecològicament a llarg termini, viable econòmicament i equitatiu des d'una perspectiva ètica i social de les comunitats locals". El document afegeix que el turisme ha de respectar els "fràgils equilibris" que caracteritzen moltes destinacions turístiques, sobretot petites illes. En aquest sentit es demana una integració en l'entorn natural, cultural i humà.

Es Grau.

Al llarg de devuit articles, la carta aporta un codi d'actuació tant per a l'esfera local, compromentent una planificació que tenguí cura de l'entorn i un adequat repartiment de la riquesa proporcionada pel turisme, que ha de repercutir en el manteniment de la naturalesa i del patrimoni cultural, com de l'esfera internacional. En aquest sentit es diu que "implica un canvi en els models de consum i la introducció de mètodes de fixació de preus que permetin internacionalitzar les despeses mediambientals".

A més a més d'aquest article, que justificaria plenament l'aplicació d'una ecotaxa turística, el document especifica que les zones turístiques han de ser objecte de suport tant si es tracta "de zones vulnerables des del punt de vista ambiental i cultural, tant les actuals com les futures, que hauran de tenir prioritat en matèria d'ajudes financeres i de cooperació al desenvolupament turístic sostenible", com si es tracta de zones "adultes", com seria el cas, en el seu conjunt, de les Balears. Sobre aquest punt la carta especifica que "també han de rebre tractament especial les zones degradades pels models turístics obsolets i d'alt impacte".

Posats a dotar d'ànima les coses, l'impost turístic és el bot del capital a un estadi de consciència superior, l'explicitació concreta de la nova actitud amb la qual la maquinària econòmica d'aquestes illes pot conviure amb l'entorn a partir del nou mil·lenni. El conseller Celestí Alomar està convençut que aconseguirà implantar-lo, per ventura, perquè íntimament sent que serà un instrument de cohesió social, millor dit, de reconciliació social, que permetrà la rehabilitació pública de l'empresari turístic, considerat fins ara per una gran part de la població com aquell que es fa ric a costa no només d'utilitzar, sinó també de fer malbé el medi ambient que és col·lectiu, que és patrimoni de tots i del futur. Amb l'impost turístic -Celestí Alomar mai no l'anomena "ecotaxa"- el conseller haurà aconseguit impulsar la primera gran campanya d'imatge d'un sector que fins ara ha semblat indiferent a l'animadversió que ha provocat en una població local arraconada a les platges, desplaçada de les riberes assossegades, d'alguns dels seus mateixos pobles i carrers, a punt de perdre la identitat. Perquè a la fi, l'anomenat "sector", que és més aviat un tòtem en aquestes illes, col·laborarà directament en la preservació del medi ambient i, a més, millorarà la competitivitat dels seus negocis a les Balears. L'impost turístic és, de retruc, el gran negoci per als hotelers (i és possible que Alomar es demani com és possible que ells encara no ho sàpiguen).

L'impost conciliador

Gina Garcías

-Els empresaris turístics confiaven més en vostè quan va ser director general de Turisme del conseller Jaume Cladera, en un govern del Partit Popular, que no ara, que és el conseller d'un govern progressista i ecologista?

-L'època del conseller Cladera es va caracteritzar fonamentalment per un consens entre l'Administració autonòmica i el sector, en un aspecte molt positiu, que es va concretar en una sèrie de lleis, la més importants de les quals va ser, sense dubte, la Llei de modernització de la planta hotelera, i la Llei de millora de les infraestructures turístiques. Amb les dues es varen millorar notablement les zones turístiques. Jo crec que en aquells moments hi havia un consens important. Ara, quan s'ha format el Govern de Progrés, la meua arribada a la Conselleria de Turisme jo crec que va suscitar una certa simpatia i esperança als hotelers, que durant els darrers anys havien vist que la Conselleria de Turisme dels darrers governs del Partit Popular havia fet molt poques coses per ells, i les poques

coses que va fer, com la Llei general del turisme, es varen gestar al marge del sector. Jo crec que la meua arribada a la Conselleria de Turisme va ser ben acollida. Nou mesos després, a la taula de discussió hi ha temes importants, com és l'impost turístic, i això fa que pugui semblar que les relacions han canviat, perquè és un tema polèmic, i el debat fa que s'extremen les postures, però jo crec que en el fons la bona relació i la comunicació conti-

nuen existint, i que en cap moment el sector no ha manifestat reticències al govern progressista.

EL CANVI DE MODEL

-Quin és el seu objectiu, com a conseller de turisme d'un govern progressista i ecologista?

-Els nostres objectius s'han de concretar en el moment històric que vivim, no es poden considerar en abstracte. Jo crec que la nostra funció ha de ser modificar el model de desenvolupament turístic. Un model que es basava en el creixement quantitatiu, en la creació d'una oferta hotelera, després d'apartaments i finalment immobiliària, i que s'ha demostrat que estava esgotat. Provocava un consum de territori que s'ha de rectificar. El nostre primer objectiu és aturar el creixement. La nostra línia és consolidar l'estructura productiva, les empreses, i no el sector immobiliari, que és especulatiu. En segon lloc, consolidar les empreses en funció d'un nivell de qualitat, i crear un producte turístic més divers i més imbuït de valor afegit. D'altra banda, un govern progressista vol plantejar dos aspectes que són fonamentals i que estan molt lligats. La part humana del turisme: una major distribució de la riquesa, perquè fins ara el turisme ha creat molta riquesa, però no ha estat un bon distribuïdor de la riquesa. I a la vegada hem de millorar la formació professional dels treballadors. La investigació, la incorporació de noves tecnologies, la formació de recursos humans, és fonamental. Hem de fer l'esforç, perquè la nostra gent ocupi els llocs més qualificats del nostre sistema productiu, que s'ha de diferenciar per la qualitat de la resta de l'oferta mediterrània. Hem de deixar de ser la regió amb un menor percentatge de títols universitaris. Tot això ens ha de permetre fer un salt qualitatiu: de ser un simple destí turístic de masses hem d'arribar a ser una potència turística, que exporta empreses, sistemes d'organització del treball, i que per tant necessita gent qualificada.

-Rebem dotze milions de turistes anuals...

-Una mica menys. Una de les tasques que ens hem plan-

Celestí Alomar i Mateu va néixer el desembre del 1949. Llicenciat en geografia i història, pertany al Cos Superior d'Administradors Civils de l'Estat. Va ser director d'Informació de la Presidència del Govern central quan governava la UCD; director d'Informació de l'ambaixada espanyola a Mèxic; director de Comunicació i Informació de RTVE. Amb els governs autonòmics del Partit Popular ha estat director gerent de l'IBATUR, director general d'Ordenació del Turisme del Govern, i amb el Partit Socialista, director general d'Estratègia Turística del Govern central. Des de juliol del 1999 és conseller de Turisme del Govern de les Illes Balears. És casat i té quatre fills.

tejat és la de depurar les estadístiques. Hi ha gent que passa per l'aeroport per enllaçar amb altres destinacions, altres que no són turistes, però bé, això no va privar que l'estiu passat hi hagués una sensació d'ofegament. És un tema que preocupa i que volem tractar a curt, a mitjan i a llarg termini. A curt termini volem impulsar una sèrie de condicions alternatives per tal que els nostres industrials puguin diversificar el seu producte, perquè les empreses no es vegin impel·lides a oferir el producte estàndard que fins ara ens caracteritza. Hem de diversificar amb turisme de congressos, de natura, d'esports, i això ens permetrà no tenir aquestes puntes d'ocupació i de saturació. A mitjan termini volem ser més rigorosos a l'hora de comercialitzar el que tenim. Hem de cercar nous canals, com poden ser Internet, per comercialitzar de forma individual els xalets o els apartaments. Hem de tornar entrar a poc a poc en el debat de la sobrecontractació. Hem d'arribar al consens amb els majoristes de viatges anglesos o alemanys que ens diuen, a l'estiu no volem més llits, perquè ja hi ha massa gent. Això ha de ser el punt de partida per revisar el nostre sistema de contractació, per anar baixant la pressió excessiva dels mesos d'estiu.

UNA POLÍTICA MEDIAMBIENTAL A UNES ILLES SATURADES

-A les Balears hi ha 500.000 places turístiques legals, l'aeroport de Palma, concebut per a l'horitzó de l'any 2025, ja funciona a ple rendiment. Ens manca aigua, ens sobra fens. A l'estiu les carreteres, les platges, els ports esportius i les cales on fondejar, estan saturades. En aquestes condicions, què significa, fer una política mediambiental.

-Hem d'adaptar-nos a les exigències de major qualitat que ens demanen els nostres clients. Però també hem de defensar el medi ambient per una raó més fonamental. Hem de singularitzar i hem de preservar allò que constitueix el nostre principal actiu. No podem perdre la dicotomia camp ciutat, que ha estat el motor econòmic d'aquestes illes. La protecció dels espais naturals i del medi rural és fonamental per mantenir la nostra economia. La protecció és essencial, perquè aquí ve la gent pel que som. Avui en dia una destinació que no està singularitzada, que no té personalitat, no té futur, perquè ens obligarà a caure en la guerra de preus i tendrem les de perdre.

-Arribam al punt de considerar l'impost turístic. Com és possible que el Consell de Turisme de la CEOE s'hagi mostrat tan "greument preocupat" pel projecte d'implantació de l'ecotaxa, i que hagi dit que tendria "greus conseqüències" per a l'activitat turística, perquè tendria "un efecte dissuasiu en el visitant" i hagi dubtat que la Unió Europea l'accepti. Pot ser tan tràgic cobrar mil pessetes a cada turista? Quines són les raons vertaderes d'aquesta oposició?

-Jo vull tenir en compte la preocupació empresarial i l'entenc, perquè la iniciativa és nova. Seria el primer gran destí turístic que agafa doblers de l'excedent turístic per fer inversions per millorar el producte turístic. Però l'impost turístic és d'una lògica aplanant. Els recursos públics són necessaris per a l'educació, per a la sanitat, per a l'habitatge social, per fer una gran xarxa de transports públics i infraestructures... totes aquestes despeses repercuten positivament a

"La protecció dels espais naturals i del medi rural és fonamental per mantenir la nostra economia. La protecció és essencial".

l'economia turística, és evident, però també és evident que no podem deixar desassistit el nostre aparell productiu. En un context internacional fortament competitiu, necessitem donar-li el màxim de valor afegit. El que hem de fer, com a bons empresaris, és treure recursos de l'excedent turístic per millorar el medi ambient, que és el nostre més important valor afegit. Hem de preservar els espais naturals, hem de millorar el medi ambient a les zones turístiques, hem de donar més qualitat al nostre producte. Jo entenc la preocupació del sector per l'ecotaxa, però també estic convençut que el sector empresarial, que està d'acord amb els objectius, també sabrà acordar amb nosaltres una fórmula per revertir els excedents de l'activitat turística a aquests objectius. Això és l'impost turístic. L'aportació del turisme per a la millora del turisme, però també per a la millora general de la qualitat de vida a les Balears.

VÈNCER LA INÈRCIA HISTÒRICA

-Però pot ser que algú pensi que els turistes no tendran capacitat per pagar mil pesetes d'ecotaxa?

-Crec que ningú no ho pensa. Jo crec que són raons d'inèrcia històrica. Canviar és difícil. Raons de témer l'impacte psicològic que podria

tenir un impost turístic. Per tant hem de cercar fórmules que impactin molt poc al mercat i siguin efectives i expliquin molt bé l'objectiu que es persegueix. És un impost finalista. I això és el que ens pot ajudar a trobar fórmules que tenguin poc impacte mediàtic.

-Després de tants de mesos en què la polèmica apareix i desapareix com un Guadiana, pensa realment que s'arribarà a aplicar, l'impost turístic?

-És veritat, que ha semblat un Guadiana. Primer es va produir un gran debat, on tothom va dir la seva posició, a vegades una mica emocional, però positiva, i després el debat es va amagar durant tota la campanya de les eleccions generals del 12 de març, i això va ser molt beneficiós. Ens va donar tranquil·litat i la possibilitat de pensar fórmules sòlides. Jo crec que l'impost es durà a terme, pel bé del sector turístic. I perquè permetrà la dignificació social del sector. Davant la societat el sector turístic ja no serà només el que es fa ric a costa d'utilitzar el medi ambien-

ent col·lectiu, sinó un sector que col·laborarà activament en la preservació i en la millora del medi ambient. I crec que es durà a terme, perquè és l'única manera de mantenir i de millorar la nostra competitivitat com a destinació turística. No basta modernitzar-se. Hem de millorar l'entorn.

-Una vegada que s'instauri, hi haurà consens dins el Govern a l'hora de fer les inversions? Perquè jo m'imagino que els empresaris i els turistes voldran veure tot d'una els seus resultats.

-Uns dels problemes que ha tengut el Govern, el nostre gran error, la nostra debilitat, ha estat que no hem estat capaços de transmetre aquest impost en positiu. No ho hem sabut comunicar, quan era ben fàcil. A l'article 20 de la nostra Llei de pressuposts es diu clarament a què s'han de dedicar els recursos del Fons de Rehabilitació Turística. Són la millora integral de les zones turístiques, la recuperació d'espais i de recursos naturals i de punts d'interès patrimonial. Això ja està definit. Però no hem estat capaços de fer-ho saber, de comunicar-ho, en aquest gran debat que s'ha produït per l'impost turístic. Ara intentem pal·liar aquest error. I no tenc cap dubte que hi ha consens dins el Govern, perquè aquests objectius ja han estat aprovats pel Consell de Govern i pel Parlament. La concreció d'aquests objectius ja serà més fàcil. La compra d'espais naturals, la dotació d'infraestructures i la creació de zones verdes, la recuperació de patrimoni... tot és posar-se a fer el llistat, un llistat limitat, real. Hi haurà consens dins el Govern i dins la societat civil.

-Perquè, en aquest sentit, i fent una semblança, quina eficàcia va tenir el Pla Mirall?

-L'eficàcia del Pla d'embelliment de les zones turístiques, dels anys 90 al 92, va ser exemplar. Ens va permetre, conjuntament amb la Llei de modernització, sortir de la crisi d'aquells anys. El Pla Mirall, que va venir anys després, ha tengut coses bones, però va tenir un defecte: no va analitzar les necessitats reals de cada zona. Es va limitar a fer un embelliment superficial, aquest va ser l'error. Jo recordo que al Pla d'embelliment de la meua època vàrem fer les infraestructures que mancaven a cada zona. El Pla Mirall ha quedat en la superfície. Això li ha llevat eficàcia. I això ha succeït perquè ha estat un pla massa dirigit des del Govern, que no va voler comptar amb la participació dels ajuntaments.

L'AIGUA

-Quan es parla de medi ambient també hem de parlar d'aigua i d'energia. Mentre la consellera de Medi Ambient parlava d'estalviar aigua i s'oposava a fabricar-ne més, vostè tranquil·litava els clients a les fires turístiques.

-La gestió de l'aigua, dels residus, de les infraestructures, és molt important, per al turisme i per als ciutadans. Els ciutadans fa temps que paguen el que pertoca perquè el Govern gestioni bé aquests temes. I per primera vegada a la nostra història, el Govern es proposa gestionar bé els recursos. L'impost turístic pot contribuir a millorar aquests serveis, en la mesura que també el turisme n'és usuari. Però només pot contribuir de forma complementària. Ara, quant a la polèmica sobre les solucions a la manca d'aigua, que va arribar a sortir als mitjans de comunicació internacionals, i que ha provocat que diàriament m'entrevistassin periodistes alemanys... he de dir que el Pla de xoc que ha fet el Govern garantirà un subministrament de qualitat raonable durant l'estiu. Un pla de xoc que contempla mesures estructurals que la Conselleria de Medi Ambient ja ha iniciat. Perquè a les Balears no podem dependre, any rere any, de si plou o no plou. A principis del segle XXI, la tècnica ens permet superar aquesta incertesa. Per tant, no tenc cap problema per explicar-ho a Berlín. Dins el món turístic ens respecten. Ens varen dir

"Per primera vegada a la nostra història, el Govern es proposa gestionar bé els recursos. L'impost turístic pot contribuir a millorar aquests serveis, en la mesura que també el turisme n'és usuari".

"arreglau les zones turístiques" i ho vàrem fer. "Arreglau els hotels i depurau l'aigua" i ho hem fet. Sempre hem solucionat els problemes, quan ens hem compromès. I quan dic que hi haurà aigua, ens han cregut. Ara, per què s'ha donat aquesta sensació d'alarma als mercats exteriors?, primer, perquè les Balears ja són pròximes, familiars, als mercats europeus. Segon, perquè alguna persona, per motius polítics, ha intentat enverinar el tema de l'aigua. I dic alguna persona, i no un partit polític, perquè al meu costat el batle de Palma, del Partit Popular, també ha hagut de neutralitzar els excessos verbals d'alguna representant d'una empresa pública subministradora d'aigua. Jo crec que tot el problema l'ha provocat una persona amb objectius polítics i una gran dosi d'irresponsabilitat. Com si l'aigua hagués de ser l'arma de la gran batalla contra el Pacte de Progrés. Va ser la mateixa persona que va intentar jugar políticament amb els fons fa una sèrie de mesos. I no ens ha d'estranyar que els mercats exteriors s'alarmin amb aquestes guerres de política interna. I que jo hagi hagut d'anar a apagar foc.

-El mateix li va passar amb l'estat de les platges. Per primera vegada un informe oficial contradeia la imatge que a les Balears hi ha les platges més netes de la Mediterrània.

-Tot d'una que vàrem arribar al Govern ja sabíem que hi havia punts negres, no platges en males condicions. I també ho sabien els ajuntaments, que són els primers responsables. Avui ja no hi ha punts negres. Estan solucionats els problemes que els creaven. El problema era, a més, que nosaltres no disposàvem d'un sistema de contraanàlisi, i a vegades es produïa un punt negre de forma conjuntural i nosaltres no disposàvem d'una contraanàlisi per poder neutralitzar la diagnòsi. Avui aquest tema ja està solucionat. Som la destinació turística amb la capacitat de depuració més grossa de tota la Mediterrània.

LA RIBERA

-Si no es fan ports esportius, però es consent que s'estableixin i creixin les empreses de lloguer d'embarcacions esportives, anam igualment, o ja hi som, a la saturació. La mateixa que hi ha ara a les carreteres.

-No hi ha moratòria de ports esportius. El programa del Pacte de Govern la contempla, però encara no està feta. El fet és que no s'han construït més ports esportius i que, amb l'excepció d'alguna actuació puntual i mínima, no es faran. Però sí que ens preocupa el fet que cada any vénen més embarcacions que espatllen els fons marins i saturen les platges. La Conselleria de Medi Ambient treballa en un pla per racionalitzar aquest fet. Quant a les infraestructures hem de dir que la Conselleria de Transports s'ha trobat amb un Conveni de carreteres, però amb cap projecte fet. Això, per ventura, tampoc no ho hem sabut transmetre així com tocava. Però, és clar, fer un Pla de carreteres du un temps d'elaboració. Tenim un model que descarta les autopistes, però que millorarà i ampliarà les carreteres amb el mínim consum de territori. Però això no és suficient. Hem de fer un Pla global de transports on el transport públic serà un objectiu prioritari. Alguns aspectes d'aquest pla ja s'han avançat, com són l'impuls del ferrocarril i del transport públic per carretera.

-Tothom té pressa per veure aquests resultats.

-El Govern de Progrés va crear molta il·lusió, però sempre en

aquests casos hi ha una etapa difícil de passar, que és la que ara passam. És l'etapa en la qual s'han de preparar els projectes, fer els tràmits, fer tota la feina silenciosa. Tots aquells que tenien il·lusió ara tenen inquietud, perquè passam aquests sis o set mesos terribles i inevitables fins a veure els primers resultats.

LA NOVA LLEI GENERAL DEL TURISME

-Hem arribat al límit d'ocupació, però vostè té en marxa la nova Llei general de turisme que donarà llibertat als hotelers per construir noves places turístiques.

-No. Hi ha un consens generalitzat que s'ha de créixer poc, fins i tot els que tenen ganes de fer un hotel ho saben. No parlem de major llibertat en el sentit de fer hotels com als anys setanta. Nosaltres parlem de més llibertat en el sentit que creiem que el sector ha arribat a una maduresa suficient per veure que la planta hotelera és de primera generació, dels anys seixanta i setanta, i que tenen unes limitacions físiques evidents. La llei impulsarà l'augment de qualitat, i això vol dir impulsar la llibertat i la imaginació de l'empresari. Nosaltres no volem posar traves admi-

"Hi ha un consens generalitzat que s'ha de créixer poc, fins i tot els que tenen ganes de fer un hotel ho saben. No parlem de major llibertat en el sentit de fer hotels com als anys setanta. Nosaltres parlem de més llibertat en el sentit que creiem que el sector ha arribat a una maduresa suficient".

nistratives innecessàries. Serà una llei simplificadora quant a tràmits, que doni impuls a la capacitat empresarial, que estableixi uns límits objectius al creixement -no una borsa de compra i venda de places-, una llei que a més introdueixi un nou element fonamental a la nova indústria de serveis que és la qualitat.

-Pensa que, tot i l'impost turístic, d'aquí a tres anys els hotelers tornaran a estar contents amb vostè?

-Miri, els hotelers no estan ara ni contents ni descontents. Passen ara una situació de confusió, perquè el missatge que se'ls ha donat no ha estat clar. I ara, quan ens tornem a seure a la taula, seguríssim que ja no hi haurà confusió.

Antoni Munar, gerent de la Federació Hotelera de Mallorca, creu que no és just que els hotelers paguin ells, exclusivament, el cost del desgast del medi ambient i demana un pla integral on tots els elements de la cadena productiva, paguin. Antoni Munar té una àmplia experiència en la gestió al sector turístic. Bon coneixedor de la història i de la teoria del turisme creu que cada vegada és més important el binomi turisme/medi ambient.

Medi ambient: "tothom ha de contribuir"

Antoni Oliver

-Quina relació té, en la seva opinió, el turisme i el medi ambient?

-Totes les organitzacions internacionals que fan projeccions de futur sobre el turisme diuen que les destinacions madures que vulguin seguir tenint una demanda adequada hauran de tenir cura de tres eixos: medi ambient, higiene i seguretat. Ara, en primer lloc hem de conceptualitzar

què volem dir amb el terme medi ambient. Entenc que medi ambient és tota aquella problemàtica que genera la conducta humana sobre els medis naturals, bàsicament, l'aire, el territori i l'aigua.

-Podem començar pel territori.

-El territori d'aquesta comunitat és molt limitat, per tant és fràgil. Fa quaranta anys, quan va començar el turisme ni els empresaris ni l'Administració no estaven preparats, no hi havia els coneixements que tenim avui en dia i no es va fer cap tipus de planificació. Si haguéssim de començar ara, les coses es farien d'una altra manera. Però ja està fet i el que hem de fer és millorar el que tenim, en la

mesura del possible. En primer lloc s'ha de posar una limitació al consum de territori. Les Directrius d'Ordenació Territorial posaran un poc d'ordre. Si parlem del creixement hotelier, la Llei general d'ordenació turística preveu que per fer places noves se n'han d'eliminar d'antigues. Aquesta és una mesura acceptada tant per qui és a la indústria turística com per qui no. S'ha de transformar més que ampliar l'oferta. I en aquest apartat del territori vull dir una cosa que crec que és àmpliament acceptada pel sector i és que totes les zones turístiques haurien de planificar una harmonització paisatgística i urbana per tal que les zones siguin més humanes, moltes d'elles ja són nuclis urbans, i es tracta que trobin un urbanisme millor. Són necessaris els plans d'esponjament, però més important encara que això és fer un tractament integral amb equips interdisciplinars, amb urbanistes, paisatgistes, experts en ordenació del trànsit.

NO NOMÉS FER ZONES VERDES

-No només fer zones verdes.

-No es tracta només de tomar un hotel per fer un jardí, perquè això aïlladament no té molt de sentit, perquè si es toma un hotel a una zona molt urbanitzada el que passarà és que llevaràs tres o quatre hotels, però no resoldràs el problema ni tan sols estèticament, per això crec que el tractament ha de ser integral.

-Més preocupacions mediambientals.

-Crec que s'ha de donar una solució definitiva a la problemàtica dels residus sòlids urbans. No diré quina ha de ser la millor solució, però hi ha d'haver un consens en aquesta qüestió. Des del sector turístic, això és cert, encara que a vegades es tengui una imatge depredadora del turisme, per conveniència o per convicció desenvolupam una tasca que es concreta a reduir al màxim la producció de residus. Intentam reciclar-los al màxim i els compactam per tal que la retirada sigui més fàcil. Quant a residus líquids, els hotels de primera generació no contemplaven l'aprofitament d'aigües grises. Als hotels nous està contemplat. Intentam desenvolupar una cultura de l'estalvi de l'aigua, no només entre els treballadors, sinó també entre els clients. A tots els hotels federats hi ha als banys avisos que diuen "per favor estalviï aigua". Als hotels s'empren una quantitat enorme de tovalloles, només amb l'estalvi de tres rentades per setmana s'estalviaria una gran quantitat d'energia, de detergents, en definitiva de contaminació. Educam els clients perquè utilitzin les tovalloles les vegades que puguin i els deim que la deixin a terra si volen que la tovallola sigui rentada, si la pengem entendrem que continuen amb la mateixa tovallola. I hem de dir que els clients en fan bastant de cas.

-Es posen reguladors d'aigua?

-Hi ha zones on s'ha arribat a acords amb els ajuntaments. Per exemple a Calvià on posen uns reguladors perquè l'ai-

gua no surti a tanta pressió. És important fer aquests tractaments, perquè un regulador estalvia un 40% d'aigua a cada un dels punts. Aquests tipus d'aparells s'instal·len de forma progressiva, igualment que el doble polsador a les cisternes del vàter, pot regular la quantitat d'aigua, a més que s'ha reduït la capacitat de les cisternes.

-S'apliquen també sistemes d'estalvi d'energia elèctrica?

-Tots els hotels de darrera generació i els antics que es renoven duen un sistema de targeta. Obres la porta amb la targeta i per tenir llum has de posar la targeta a una ranura, quan la'n treus s'apaga tot. Això regula el consum d'energia elèctrica. No sé quin percentatge d'hotels el tenen ara, però d'aquí a tres o quatre anys, tots els hotels haurien de tenir incorporats sistemes d'estalvi d'energia. L'energia és tant important com l'aigua, també deim als clients que no tinguin sempre l'aire condicionat i que no deixin els llums encesos quan surten. També les cambres tenen instruccions d'apagar els aires condicionats si funcionen. Hi ha una consciència i el convenciment, perquè no només es tracta de deixar de consumir, sinó d'evitar costos. Per tant, aquesta és la visió que tenim de com s'ha d'actuar respecte al medi ambient.

-Segurament podrien fer alguna cosa més.

-També en el tema de compres intentem comprar a betze per evitar els embalatges, hi ha circumstàncies que no ho permeten, però sempre que es pot ho feim. A Calvià tenim un acord amb l'ajuntament per compactar els residus sòlids, reduir el volum, si reduïm el volum també es redueixen les taxes. També hi ha una línia de subvenció perquè els hotelers puguin comprar les màquines compactadores. Encara que un empresari no estigués convençut d'aquestes coses, sap que només pot anar per aquest camí, perquè a Europa, que és el nostre mercat natural, la conscienciació mediambiental és molt alta. Això fa que l'empresari estigui més que obligat a desenvolupar una eficient gestió mediambiental, perquè sap que si ho fa això pot ser una de les seves armes comercials més importants a l'hora de vendre l'hotel. Un hotel verd, ben gestionat des del punt de vista del medi ambient, té molta sortida al mercat, això fa que cada vegada més els hotelers a la seva gestió, sobretot ara que incorporen gestió de qualitat, també incorporin gestió de qualitat i de medi ambient, perquè saben que si no ho fan així, no només perdrien quota, sinó que no donarien la millor relació preu/qualitat.

LA CAPACITAT DE CÀRREGA DEL TERRITORI

-I per parlar d'una problemàtica més general, no creu que Mallorca ja ha ultrapassat la capacitat de càrrega del territori?

-Aquest és un tema important i de vegades es toca massa de passada i se'n fa un poc de demagògia. Voldria intentar centrar el tema. La nostra comunitat té una renda de situació privilegiada, això vol dir que a dues hores de vols ets als principals nuclis urbans, comercials i industrials d'Europa. A Europa hi ha 350 milions de persones que tenen una fascinació pel Sud, per la Mediterrània, i viatjar i fer vacances forma part de les seves necessitats bàsiques, després de menjar i vestir.

-L'Europa del sud fa de jardí de l'Europa del nord, això ja hi ha algun sociòleg que ho té teoritzat.

-El Sud es converteix en una societat de serveis per al Nord, però no crec que sigui intrínsecament dolent, és qüestió que ens sapiguem organitzar.

Això fa que aquesta àrea natural que és Europa vers la Mediterrània, faci una pressió brutal quant a turisme i a urbanisme sobre els països mediterranis desenvolupats es refereix, és a dir, a l'arc mediterrani més al nord d'Àfrica. Aturar aquesta pressió és difícil, però no queda més remei que fer feina en aquest sentit.

-Com s'aturaria?

-Abans parlàvem de les limitacions del creixement turístic, que ja no es pot limitar, perquè ja està fet, i de l'urbanístic on tampoc no és possible limitar, perquè ja s'ha limitat. El que passa és que hi ha moltes llicències donades abans de l'aparició de les dues lleis. De noves places hoteleres n'arriben molt poques, el que passa és que el desenvolupament urbanístic, encara és fort i a la societat hi ha confusió. No es fan més places hoteleres, si es fan no són ni l'1% del total, i això acabarà. Ara, circules per tota Mallorca i veus, a tots els municipis, desenvolupament urbanístic. Això s'ha de lligar amb la demanda. Antigament es va començar per venir a Mallorca a través dels hotels, avui hi ha un 20%, tal vegada se n'hauria de fer un estudi seriós, que no ve a través d'un intermediari. Tenim dades fidedignes. La venda de paquets turístics a Mallorca s'ha mantengut o fins i tot ha minvat un 1%, i el nombre de visitants britànics continua augmentant. Això vol dir que el visitant és de cada vegada més independent. On van aquestes persones? No ho sé. Hem demanat estudis, però entenem que una part va a hotels, i una part a cases particular, a lloguers, a cases d'amics. El que vull dir és que la càrrega que tenim el mes de juliol i agost es reparteix. Per exemple, al Pla de residus de Mallorca hi ha un gràfic que diu cada mes quina quantitat de població hi ha si sumam els habitants de dret i els de fet. El juliol i l'agost hi ha un milió i mig de persones, en referència als hotels són 273.000, que són les places oficials. D'aquestes, n'has de restar 608.000 residents, fa dos anys almenys, perquè ara són 650.000, i també has d'afegir seixanta mil treballadors i hi ha 600.000 persones que van fora dels hotels. També s'ha de tenir en compte que aquesta és una societat rica, i no entraré ara en detalls sobre si la riquesa està ben distribuïda o no, però jo sempre he defensat que el turisme no només ha de dur una rendibilitat econòmica, sinó també social. Si observem la producció de tones anuals per mesos de residus sòlids tenim que en el mes de febrer són 25.000 tones, i l'agost 44.000, és a dir, que la societat consumeix molt i el turisme agreuja la situació. Però molts de problemes els produïm perquè som una societat que consumeix molt. Hi ha 850.000 cotxes, i els cotxes de lloguer només són 65.000.

-Vostè creu que s'ha arribat al límit de la capacitat de càrrega?

"Són necessaris els plans d'esponjament, però més important encara que això és fer un tractament integral amb equips interdisciplinars, amb urbanistes, paisatgistes, experts en ordenació del trànsit".

-Si no hi hem arribat, hi som a prop. Però, què s'ha de fer?, reduir el nombre de visitants? Bé, si redueixes l'oferta immobiliària i d'allotjament, que per cert ja no es pot reduir més, no queda altra solució que gestionar millor el que tenim. En termes d'aigua, d'energia, de territori, d'infraestructures, tot això ho hem de gestionar de la millor manera possible, per fer que la gent que ve tengui la millor qualitat de vida possible.

GESTIÓ INTEGRAL DEL MEDI

-Què pensa de l'ecotaxa?

-No és tant un problema d'ecotaxa, sinó de gestió integral del medi ambient. La comunitat s'ha de plantejar de forma integral un pla de gestió. Seria desitjable que els partits polítics es pocsassin d'acord en aquest tema, perquè és un tema "d'estat" i hi hauria d'haver un consens. Un pla d'aquestes característiques els permetria donar solucions

simultànies a tot el que afecta el medi ambient. Fins que tots aquests temes de residus, paisatgístics, urbanístics, d'energia, aigua, etc. no s'abordin d'una forma integral, hi ha una difícil solució. Si es fes això seria per a nosaltres bo, perquè per una part destruiríem el mite que els hotelers estan a favor de la balearització, entesa com a destrucció sistemàtica del paisatge a favor del turisme. Si es fes aquest pla el podríem exhibir com una eina d'avantatge comparatiu. És a dir, que totes les altres zones turístiques del món que es desenvolupin tendran els mateixos problemes. Vas a Mikonos i tens Mallorca calcada en més petit, i amb problemes més greus, per tant tenim l'oportunitat històrica de tornar a ser capdavanters, en aquest cas en la gestió

tament, i el tractament no es pot fer tot de cop. Hi ha d'haver uns terminis i unes necessitats econòmiques a cada un dels terminis. Això s'ha de repartir amb fons del sector, de l'Administració i europeus. El que no pot ser és dir "vull carregar tant" i no dir qui ho administrarà, on anirà.

-És a dir, que el sector no es nega a contribuir, sinó que s'han d'aclarir les coses?

-El sector sempre ha demanat que es faci una diagnosi de la problemàtica i amb la valoració global es veurà com s'ha de contribuir. A mi em sembla molt bé que es compri Aubarca i es Verger. Però quan entres en avió per la badia de Palma, veus una taca a la mar, perquè hi ha una depuradora que no funciona, primer s'han d'arreglar aquestes coses, perquè una contaminació d'aquest tipus fa més mal que el fet de no tenir un tros de terra.

Quant als hotelers, si un ajuntament els ha demanat una aportació per fer una actuació l'han feta, el que no pots fer és que de tota la cadena de valor de l'activitat econòmica d'aquesta comunitat, únicament un graó de la cadena se'n faci responsable.

-El que sembla és que alguns hotelers estan en contra de l'ecotaxa perquè creuen que baixarà la productivitat dels hotels, que vendrà menys gent i no pensen en altres avantatges, de qualitat etc.

-Hi ha hagut una guerra als mitjans sobre el tema i s'ha donat la sensació, no sé si sense voler o a posta, crec que sense voler, que es vol satanitzar l'activitat turística. El turisme ha dut coses bones i dolentes, ara no podem dir "hem de destruir el turisme perquè ha dut una casta de problemes".

-Ningú no planteja això, racionalment.

-El que passa és que hi ha gent que planteja que el turisme ha estat el responsable d'una problemàtica que ens resta qualitat de vida, doncs el destruïm. Però quan s'empra una carretera, no només ho fa el turista. Quan vas a's Trenc, no només hi van turistes, jo el que dic és que tampoc no és just que només pagui el turista, sinó que ho ha de pagar tota la cadena de l'activitat econòmica.

-També s'ha plantejat que sigui a través de l'IVA turístic que es faci un fons.

-Això ho ha plantejat Unió Mallorquina i té bastant de sentit, perquè això és una repercussió sobre tota la cadena de valor de l'activitat econòmica turística. És una altra possibilitat. Però voldria anar més enllà: els que vivim a aquesta comunitat, directament o indirecta vivim del turisme i això ens ha donat un benestar que podem constatar. Els problemes que nosaltres mateixos generam a causa del gran consum que tenim aquí els generam tots, i tots en som responsables, és fari seu dir "jo vull viure bé, però que m'ho paguin els altres". Per exemple, el consum de l'aigua als hotels. Pagam l'aigua més cara, però el problema no és el consum de l'aigua als hotels, sinó que un 65% de l'aigua s'empra al sector agrícola. És una ximpleria dir que farem pagar als turistes per resoldre els nostres problemes. No em sembla correcte.

-Si és decideix una forma de cobrar aquest impost, estarien disposats a pagar?

"Encara que un empresari no estigués convençut d'aquestes coses, sap que només pot anar per aquest camí, perquè a Europa, que és el nostre mercat natural, la conscienciació mediambiental és molt alta".

efectiva integral del medi ambient.

LA CONTRIBUCIÓ ECONÒMICA DELS HOTELERS

-Quina seria, en aquest cas, l'aportació econòmica dels hotelers?

-Si es fes un pla integral tendríem una diagnosi i un trac-

-Aquesta pregunta no es pot fer d'aquesta manera.

-Doncs, com es pot fer?

-La pregunta seria, si es fa un pla integral, els hotelers, com un graó de la cadena de valor econòmic estan disposats a pagar? Hauran de pagar, com a part d'aquesta cadena, hauran de pagar. Però és clar que sempre s'oposaran a ser els únics que paguen.

-Hi ha un altre tipus de fiscalitat, que no només està dirigida als hotelers, sinó també als constructors, es planteja també per als cotxes de lloguer, per als consums excessius d'aigua, etc.

-L'objectiu últim de l'Administració és donar el màxim de qualitat de vida als ciutadans. Aquí parlem de capacitat de càrrega, de densitats de població, etc. Jo sempre pos l'exemple d'Holanda, un país petit amb una gran càrrega, en canvi és un dels països que ofereix més qualitat de vida del món, perquè hi ha una eficiència i una bona gestió per aprofitar tots els recursos. A més hi ha una conscienciació a la societat civil que sap que el territori és petit i que no queda més remei que posar-se d'acord. Aquí és aquesta cultura de gestionar discrepàncies la que no ha arrelat.

-S'ha mantingut amb el Govern alguna reunió oficial respecte al tema de l'ecotaxa?

-Diverses vegades el president de la junta directiva ha dit al president Antich i al conseller de Turisme que hi ha d'haver un tractament globalitzat d'aquest tema, integral. El que es rebutja és que els hotelers siguin els únics que es facin responsables de tot, i això fins i tot hi ha membres del Govern que ho han dit.

-Un altre tema, com pot el sector turístic contribuir encara més a la bona marxa de l'economia balear, per potenciar altres sectors, com per exemple l'agrícola o la indústria alimentària?

-El sector turístic, per exemple, consumeix una gran quantitat de productes mallorquins. El millor client d'Agama és una cadena hotelera. El que passa és que hi ha determinades coses que s'han de tenir en compte. Per exemple, els clients no volen mantega groga, la volen blanca. Si la infraestructura d'aquí fa la mantega groga, no es pot fer groga, perquè el client la vol blanca i la compra blanca. És a dir, que també s'han d'adaptar els productors a determinades situacions. Hem tengut un progrés gràcies al turisme, i el turisme té unes limitacions, llavors crec que s'hauria d'aprofitar aquesta experiència i la bonança econòmica per formular un nou model, no un nou model turístic, sinó un model d'activitat econòmica relacionada amb la sostenibilitat d'aquesta comunitat. Aquesta és la qüestió.

És fals parlar d'un nou model turístic, hem de parlar d'un nou model econòmic per a les Illes, per poder aprofitar la riquesa que ens ha dut el turisme.

SABER ON ES VOL ANAR

-Com es fa això?

-No ho sé. Pos un exemple, a vegades, i és l'exemple de Xina que practica una política de desenvolupament de la perifèria, per exemple Xangai, que és una ciutat que gasta molt de doblers per fer-hi anar els grans gurus de l'economia i de la planificació, perquè els donin idees sobre el futur desenvolupament. Aquí tenim bons economistes i arquitectes, però a vegades els que estam més en el dia a dia no tenim perspectiva. Tal vegada aquí hauríem de fer venir gent important en aquests camps per assessorar-nos. Pujol, per exemple, té d'assessor Michael Potter, és a dir, que això de deixar-se assessorar per gent de fora ja es fa. Algú amb una perspectiva àmplia, i no subjecta a interessos partidistes, hauria de donar la seva opinió.

-És possible que la diagnosi i cap on s'ha d'anar se sàpiga, però tal vegada no s'han pres mai seriosament el tema de la sostenibilitat ningú, ni el Govern

anterior ni aquest. Els principals índexs creixen a una mitjana d'un 10%, això vol dir que es doblarà tot d'aquí a set anys i mig, quina casta de sostenibilitat és aquesta?

-Qualsevol persona mínimament intel·ligent ho veu. El problema és com posar-se a fer-hi feina. Hi ha molt d'interessos contraposats, si no es comença una cultura de gestió d'interessos i de discrepàncies, no sé què pot passar. El mateix sistema quan detecta una sèrie de coses irreversibles els posa remei. Tothom està d'acord en la diagnosi, però no tothom en el tractament. Hi ha un equip de la universitat que fa una taula d'inputs/ outputs, se'n va fer una el 1985 i no se'n ha fet cap altra, aquesta taula és la veritable radiografia econòmica, i se sabrà què genera el turisme, quines accions es poden interrelacionar, etc. El tema és decidir, amb això i amb la trajectòria dels darrers cinquanta anys, analitzar cap on podem anar amb els recursos que tenim, amb un model sostenible.

"Seria desitjable que els partits polítics es posassin d'acord en aquest tema, perquè és un tema "d'estat" i hi hauria d'haver un consens".

"Hem tengut un progrés gràcies el turisme, i el turisme té unes limitacions, llavors crec que s'hauria d'aprofitar aquesta experiència i la bonança econòmica per formular un nou model, no un nou model turístic, sinó un model d'activitat econòmica relacionada amb la sostenibilitat".

Quan l'any 1981 va elaborar un estudi sobre l'abastiment d'aigua a Mallorca ja va reclamar l'elaboració urgent d'un pla per estudiar fórmules de reaprofitament i de xarxes alternatives per fer front a la sequera que ofega el camp mallorquí. Avui Aguiló defensa el canvi a un turisme responsable i anuncia que el model turístic actual -el de sol i platja- ha de passar a la història ja que d'aquí a deu anys serà un model obsolet. Recuperar el paisatge de l'interior, aconseguir un pacte intersectorial entre el turisme i l'agricultura i posar en marxa l'ecotaxa són algunes de les passes necessàries per aconseguir que Mallorca creï una nova oferta, un nou producte que pugui abastar tots els agents econòmics i socials. El canvi consisteix a fer la vista enrera i recuperar els valors que convertiren Mallorca en primera destinació turística.

Recrear Mallorca

Jordi Calleja

-A què es refereix quan parla d'un turisme responsable?

-En el turisme a la nostra comunitat sempre s'ha actuat amb una visió a molt curt termini, sempre hem volgut obtenir unes rendibilitats econòmiques i socials immediates. El problema és que no hem mirat mai a llarg termini, no hem pensat en el futur. Hi ha un fet indiscutible i és que les Illes són la millor destinació del món, almenys per a un turisme estructurat com el que hem tengut, un turisme de masses. Aquesta situació d'avantatge que tenim ha vingut donada per una sèrie de conseqüències, el gran creixement de l'economia europea després de la Segona Guerra Mundial, la curta distància que hi ha entre Mallorca i els punts més importants d'Europa, que els avions fossin petits condicionava aquesta destinació. La situació, però, canvia. Els avions són cada dia més grossos i més potents, les noves tecnologies permeten conèixer qualsevol destinació del món i fer reserves des de ca teva, i tot això ha creat una competència nova amb destinacions emergents perquè són noves i exòtiques per al públic. A més, la Mediterrània ha estat un focus de guerra en els darrers anys, però ara recuperarà destinacions com l'antiga Iugoslàvia. El nord d'Àfrica té el problema de l'integritat però també té un potencial important i rep molts de diners d'Europa per potenciar el seu turisme i d'aquesta manera crear riquesa i aturar la immigració a Europa. Tot això fa que es qüestionï el futur de Mallorca si no es prenen mesures. El nostre horitzó a deu anys vista és un futur bo però què passarà després? Tendrem un model que competirà amb models iguals però més moderns i que hauran millorat el nostre per ser més competitius. Tenim un exemple molt clar si comparem els hotels que tenen les nostres cadenes a Mallorca i els que tenen a aquestes noves destinacions. Ens convertirem en una destinació de segona fila, però avui encara podem reaccionar. Jo crec que el futur passa ja no pel turisme sostenible, sinó pel turisme responsable. Els agents econòmics i socials han de fer alguna cosa més que ser sostenibles, s'han de potenciar, revisar i ressusitar aquells elements que ens feren atractius per als primers turistes que arribaren a Mallorca. Eren els bons paisatges, un bon clima, però també un atractiu d'interior, en el qual crec que no tenim competència possible en el món. Tenim una arquitectura rural insuperable en tot el món. Si sortim de viatge podem trobar castells més espectaculars que les nostres possessions, però els trobam cada 50 quilòmetres i aquí trobam una finca o una casa de muntanya cada mig quilòmetre o cada quilòmetre. Tenim una gastronomia, una cultura, uns costums que s'han de potenciar. Tot això combinat amb un bon aeroport, amb una bona xarxa de carreteres, una sanitat que funcioni, una infraestructura al servei del visitant suposarà sempre un avantatge sobre les destinacions competidores, sempre anirem per davant. Aquest és el camí, recuperar els elements que ens convertiren en una destinació especial, la calma, la comoditat, la cultura, el paisatge interior, no només el costaner. Això passa per reequilibrar l'economia, destinar recursos excedents turístics per recuperar el model d'una Mallorca enormement atractiva en el sentit més ampli de la paraula.

-Com pot aconseguir-se una viabilitat econòmica per fer aquests canvis a curt o mitjan termini?

-Hem de ser conscients que no és fàcil encarir el producte, perquè la demanda és molt sensible i davant un increment de cost es podria desviar cap a una altra banda. Hi ha, però, actuacions que podrien afavorir el procés, jo sempre he defensat un pacte intersectorial entre agricultura i turisme, perquè crec que la nostra agricultura podria oferir una part important dels 300 milions de menús que s'ofereixen anualment a Mallorca en el servei turístic. Si volem tenir un camp verd i dolç hem de potenciar-lo d'una manera real. La mentalitat ha de canviar. Si no comprem llet de Mallorca, les vaqueries tancaran, i això significa una casa abandonada i que els pobles perdin un dels seus atractius. S'ha de fer un esforç de mentalitat no per pagar més car, però sí per afavorir la producció pròpia. Jo crec que això és el que ens pot fer mantenir el model, la creació de riquesa a l'interior, potenciar els oficis dels pobles perquè si no d'aquí a deu anys esgotarem el model actual. Avui tots els països del món tenen clar que el futur és el turisme i si no som capaços de crear un producte de futur tendrem molts de problemes.

-Per on ha de començar aquesta renovació. La població sembla conscienciada, però no es mobilitza, els polítics utilitzen aquests arguments com a arma però a l'hora d'actuar semblen fermats de peus i mans... és tan gran la pressió dels agents econòmics?

-Jo crec que els mallorquins xerrem molt i feim molt poc, no tenim una consciència clara. Estimam "lo nostro", però ja està bé així com està i deim que això de la construcció no s'atura, però no hi ha una pressió. Si llegeixes la premsa no trobes una societat vertebrada. La societat mallorquina és una societat totalment invertebrada, no ha pres consciència del seu paper i deixa tot el protagonisme als polítics. No és una veu forta que crea inquietud, que crea opinió. És fonamental que la societat mallorquina prengui consciència del seu paper dins aquest país, hem de prendre una posició clara i contundent. Hem estat sempre un país envaït, mai no hem oposat resistència.

-Aquest darrer any es parla molt de posar preu al medi ambient. Què pensa de l'impost turístic que proposa el Govern?

-És indiscutible que hem de potenciar els nostres encants i els nostres recursos. Tot això té molta relació amb el cost i per això jo tenc molta esperança en la mal ano-

"Si volem tenir un camp verd i dolç hem de potenciar-lo d'una manera real. La mentalitat ha de canviar. Si no comprem llet de Mallorca, les vaqueries tancaran, i això significa una casa abandonada".

Antoni Aguiló va néixer a Palma de Mallorca l'any 1946. És casat i té quatre fills. Llicenciat en econòmiques a la Universitat de Barcelona i doctorat a la UIB l'any 90 on exerceix com a professor des de l'any 1974. Aguiló és l'actual president del Cercle d'Economia. Presideix també l'Associació de Regants de sa Síquia d'en Basté, és l'administrador de la fundació benèfica Natzaret i és vocal de la Fundació Matías Kühn. Ha publicat estudis i articles sobre l'empresa hotelera i la simbiosi entre agricultura, turisme i aigua.

menada ecotaxa, perquè crec que pot ser un revulsiu. Però no només per rehabilitar zones turístiques, que és per on sembla que es dirigeixen les darreres accions, sinó per aconseguir un canvi. Necessitam una injecció econòmica que s'ha de dirigir a potenciar les nostres possibilitats, és a dir, el paisatge i el medi natural. Hem

"Hem de tenir imaginació i per això necessitam doblers i l'ecotaxa és una de les meves esperances".

s'ha de jugar la vida. Podem aprofitar terrenys que no siguin agrícolament aprofitables per fer camps de futbol o zones verdes on es puguin concentrar equips d'esportistes professionals de tota Europa. S'han de crear xarxes d'observatoris d'aus, podem restaurar-se moltes finques rurals que avui no són rendibles. Si feim un camí per passejar que passi per la finca d'un pagès i aquest pot oferir una taronjada o un berenar als turis-

de crear xarxes de neteja de muntanyes i voravies, de crear passeigs, d'afavorir el senderisme, sembla mentida que no tinguem encara un carril bici, perquè tots els cicloturistes que vénen no

tes i vendre pomes o confitura probablement no haurà de tancar la finca. Això són necessitats bàsiques que donaran un rendiment immediat per a les quals es necessiten doblers. Si parlem d'una ecotaxa, "eco" vol dir que aquests diners s'han de destinar a millorar el medi natural. Hem de pensar en conjunt, hem de crear un macroprojecte de país, no només hem de veure una part. Hem de tenir una visió integral, no podem mirar Mallorca costa i Mallorca interior com dues parts diferents perquè formen part d'una mateixa realitat. O ens ficam tota Mallorca dins el cap i som capaços de dissenyar un projecte unitari i compensat o acabarem oferint un producte que d'aquí a deu anys serà un producte poc atractiu.

-Pot aconseguir-se que els majoristes del sector turístic, que han demostrat tenir tant de poder, acceptin formar part d'aquest projecte integral que defensa?

-L'economia es mou pel mercat, no podem demanar a l'agència de viatges que sigui solidària amb Mallorca. L'agència de viatges vendrà a Mallorca mentre hi guanyi doblers, el dia que no en guanyi se n'anirà. El que hem de fer és que el nostre producte sigui necessàriament la millor opció, que així com l'han comprat els darrers vint anys, l'hagin de comprar també en els pròxims vint, per ser el millor producte. El que hem de crear és producte i llavors ells ja passaran per allà on nosaltres vulguem. Jo no deixaria passar autocars de més de trenta persones per la serra de Tramuntana. Qui vulgui veure la serra que en lloc de pagar 2.000 pessetes en pagui 4.000, però el que no pot ser és que et trobis aquests autocars per la carretera de Deià o a Lluc. Les nostres carreteres no aguanten això. Jo accept que les carreteres de Palma a Alcúdia o de Palma a Manacor s'han d'eixamplar, perquè no pot ser que ens torbem més temps per anar de Palma a Manacor que d'Hamburg a Palma, ara bé,

també s'ha de tenir cura del territori que és a prop de l'autopista i de l'ampliació. S'ha d'assegurar que les finques properes estiguin arreglades i tinguin vida pròpia. Lluitar contra els agents econòmics és impossible, però sí podem marcar unes regles de joc que siguin assumibles. Hem d'augmentar la qualitat de la nostra oferta. Hem de fer que el pagès continuï sembrant ametllers, perquè si no arribarà un dia que ens quedarem sense l'espectacle de veure'ls florits. Hem de col·locar un mostrador amb l'ametlla mallorquina perquè la gent la tasti i digui "aquesta ametlla tan lletja és més bona que l'americana". Hem de tenir imaginació i per això necessitam doblers i l'ecotaxa és una de les meves esperances. Jo he quantificat el que pot costar la potenciació de la Mallorca interior i no són més de tres mil milions de pessetes anuals, una tercera part del que es calcula que es pot rebre per l'ecotaxa. Sempre hi haurà oferta de sol i platja, avui pots anar a l'Argentina per trenta mil pessetes, però si recuperam el paisatge interior serem un mercat únic al món, no podran competir amb la nostra oferta.

-Quina opinió té de la polèmica que envolta la declaració de Parc Natural de la serra de Tramuntana?

-Jo en principi defens la propietat privada, crec que no s'ha d'espolar la propietat privada. Em sembla bé que el Govern o el Consell comprin finques si surten al mercat, però sense anar més enllà. El que crec que sí seria possible és el foment de la riquesa d'aquestes finques rústiques. Si el propietari de la finca acceptàs obrir ca seva al públic durant la setmana guanyaria uns doblers que li permetrien mantenir en condicions la possessió i es podrien crear circuits de passeig molt interessants. El visitant podria accedir a una riquesa natural i cultural enorme, podria conèixer els estris agrícoles, tastar la gastronomia popular i passar una bona estona. Jo crec que un equilibri entre el poder públic i la propietat privada és perfectament possible. S'han de posar els canals oportuns perquè es pugui gaudir d'aquestes finques a canvi d'una recompensa econòmica, és el secret de l'èxit.

-Parlam del futur, però encara queden moltes coses per resoldre, problemes que arrossega Mallorca des de fa molts d'anys. Vull acabar demanant-li la seva opinió sobre un tema que coneix molt bé, el problema de l'aigua?

-Aquest és un tema increïble, però tenim el que ens mereixem. Jo l'any 1981 ja vaig dir que ens faltaria aigua i no va fer-se res. A Mallorca està demostrat que sobra l'aigua, però no s'ha fet res fins ara. Avui sí que hi comença a haver una política d'aigua, de reaprofitament, d'estudi de xarxes alternatives, però fins ara ha estat un desastre. El nostre model no pot ser quedar-nos sense aigua... i tenim la sort de ser suficientment rics com per tenir una planta dessaladora aturada, el que no pot ser és que no la tinguem i haguem de recórrer a solucions com l'operació vaixell. Hem de cercar maneres d'aprofitament d'aigua perquè la planta dessaladora funcioni el mínim possible però l'hem de tenir. Ara EMAYA treballa en un tema de reaprofitament d'aigua i de reparació de xarxes molt important, però tot això s'hauria d'haver fet fa molt de temps. El tema de sa Costera també és greu. No podem tirar aigua a la mar, i no aprofitar-la, perquè tinguem els embassaments plens l'aigua de sa Costera, s'ha d'anar a recuperar el nivell de s'Estremera i aquesta aigua podrà ser utilitzada si algun dia la necessitam. Jo ja vaig avisar l'any 81 que no teníem model d'aigua, ni política d'ai-

gua. No podem regar un jardí ni omplir la cisterna del vàter amb aigua de s'Estremera, som suficientment rics com per evitar-ho i ho hem de fer. Ara som bastant optimista. Ho hem passat tan malament enguany que farà que tothom s'espavili.

L'aigua és barata. Si una tona val 80 pessetes i necessitem 50 litres per dutxar-nos, cada dutxa ens costa 1,6 pessetes. Durant aquesta entrevista he fumtat dos Ducados, és a dir 20 pessetes, això vol dir que he gastat 12 dutxes. Això són faves comptades, no pot ser que una cigarreta valgui 10 pessetes i una dutxa només 1,6. L'aigua ha de tenir el seu cost. A Alemanya la paguen segons l'ús que en fan, és a dir, si tu la recicles pagues menys que si l'aboques. És més econòmic reaprofitar l'aigua que fer despesa. Els hotels i les urbanitzacions ja haurien d'estar obligats a utilitzar sistemes de depuració. Són coses elementals que s'han de solucionar ja. Hem de crear riquesa forestal i en lloc de tirar aigua depurada a la mar l'hem d'utilitzar per crear zones verdes i crear pastures naturals. Paguem una mica més car el metre cúbic i comencem a solucionar aquest problema d'una vegada.

Calvià presentava l'any 1995 un document anomenat Agenda Local 21. Era una proposta que va sorprendre, perquè marcava uns objectius ambiciosos per a un municipi símbol d'un desenvolupament territorial i turístic que es posava en qüestió pels seus efectes mediambientals, econòmics i socials i que es demostrava esgotat. Entre els desafiaments que l'Agenda marcava hi havia la recerca de la qualitat mediambiental, la limitació d'un creixement potencial immobiliari desproporcionat, la modernització de l'oferta turística amb l'ampliació de la temporada, la diversificació de la seva base econòmica i la millora de la qualitat de vida residencial. Pura i maca teoria, pensaren molts. Què ha passat cinc anys després? Què se n'ha fet d'aquells objectius?

L'Agenda Local 21 de Calvià

Maria Ferrer Oliver

Alguns dels qui viuen a Calvià s'han assabentat de la feina que s'ha dut a terme, perquè n'han estat, en el seu darrer tram, protagonistes. Del document inicial han sortit deu línies d'acció i quaranta iniciatives concretes que pretenen dibuixar un futur distint. Són mesures que pretenen, per exemple, que el municipi, entre residents i turistes, no passi dels 150.000 a 250.000 habitants d'aquí quinze anys, i que la seva població no superi les 215.000

persones. Com diu el fulletó que s'ha repartit pel municipi, l'Agenda és "el que hem de fer", és Local perquè és "a nivell municipal" i és 21 perquè és per "afrontar el segle XXI amb garanties de futur". La idea sorgeix de la Conferència de Nacions Unides de Río de Janeiro (1992), on es va establir un pla d'acció conegut com Programa 21. En ell, es deia que els canvis mediambientals necessaris no es podien dur a terme sense la implicació dels poders locals. Fou a partir d'aquests supòsits que Calvià decidí d'encarregar a Fernando Prats la redacció del primer document de l'Agenda Local 21, presentat el mes de novembre del 1995.

Es tractava d'una exposició teòrica que explicava els perills de les destinacions turístiques mediterrànies "madures", de les quals Calvià n'era representatiu. A partir dels anys seixanta, aquest municipi de 14.275 hes. i 56 quilòmetres de litoral havia sofert un creixement urbanístic desmesurat i caòtic que, trenta anys després, tenia el perill d'entrar en una fase de decadència. "La baixada de la demanda turística als inicis dels anys noranta va ser la manifestació més evident de les seves mancances i defectes (del model de desenvolupament): visió a curt termini, envelliment i inadaptació de les instal·lacions turístiques, massificació i maduresa del model de sol i platja (...). L'amabilitat i els atractius del nostre municipi podien esdevenir saturació i sensació opressiva", assenyalava un dels documents de feina de l'Agenda.

A partir d'aquesta anàlisi, el primer treball, més filosòfic que no pas pràctic, definia la metodologia que s'havia de seguir per assolir els objectius, que es podien resumir en els següents: equilibri entre el desenvolupament econòmic i social i la protecció del medi ambient; harmonia entre progrés econòmic i qualitat de vida; avinença entre benestar social i preservació de l'entorn; i el pas d'una tendència insostenible a un desenvolupament sostenible. Es marcaven diferents passes, que suposaven, en primer lloc, la definició del que s'anomenen Àrees Temàtiques Clau (ATC), de les quals s'havia de fer una exposició de la seva situació actual i futura, aquesta darrera en dos sentits, primer com a escenari tendencial de no aplicar-se les mesures proposades en l'Agenda, i segon com a escenari sostenible, resultat de l'aplicació d'aquestes mesures. A partir d'aquí, havien de sorgir les propostes i, finalment, els programes concrets d'actuació municipal, sempre basats en aquestes propostes i en tota la filosofia anterior.

PARTICIPACIÓ

Cal dir que en tot aquest procés es preveia la participació d'un fòrum ciutadà, integrat per més d'un centenar de persones de tots els àmbits socials i econòmics del municipi, i la creació de comissions

especialitzades en cada una de les anomenades ATC. Així mateix, la metodologia proposada incloïa, com a final del procés, un "referèndum popular", que es va traduir en una campanya de peticions d'adhesió al programa Calvià Agenda Local 21, que tengué lloc a principis del 1999 sota el nom Missió Possible. Signaren gairebé 6.000 calvianers.

persones. I sense que això suposi augmentar el consum d'aigua, la producció actual de residus o el nombre de vehicles que circulen per les seves carreteres. No sembla gens fàcil.

Què és l'Agenda Local 21? Un dels principals objectius de l'ajuntament ha estat que els conceptes i les idees es-

Les comissions foren presidides per reconeguts experts. Se'n crearen sis, cada una corresponent a una ATC: Integració i Qualitat de Vida, que tenia com a responsable Antoni Tarabini; Economia, Turisme i Diversificació, dirigida per Miquel Alenyà; Medi Ambient Local, per Miquel Morey Andreu; Sistema Urbanístic, per José Manchado Rojas; Patrimoni Cultural, per Lleonard Muntaner; i Sectors Ambientals Clau, per Antonio Estevan.

A cada un d'aquests òrgans, dels quals formaven part tècnics, es va fer una valoració de la situació inicial d'on partia Calvià, amb dades del 1995. Els resultats oferien, com mostren els documents de treball, "clars i obscurs". El municipi tenia una població total de 153.875 habitants, si se sumava el nombre de turistes que es xifrava en 112.930 i de residents (40.959). Cada una de les ATC s'avaluava a partir de diferents conceptes. Per exemple, es consideraren quatre referències per als Sectors Ambientals Clau: residus, aigua, energia i transports. S'establiren tres nivells, satisfactori, millorable i insuficient, les dues darreres (energia i transports) es considerà que eren en un estat "insuficient", pel consum creixent d'energia elèctrica i per la problemàtica greu de comunicacions que pateix el municipi. El consum d'aigua i la producció de residus s'avaluaren com a "millorables". Així es va fer amb cada una de les ATC. En alguns casos, qüestions com l'economia local, els nuclis residencials, la cohesió i la qualitat de vida o la formació i capacitat, obtenien un nivell satisfactori. Les conclusions generals foren que existia una forta multiplicació de la pressió humana sobre el medi, especialment sobre el litoral; que hi havia problemes derivats de la fragilitat de la integració social; un progressiu deteriorament i una insuficient preservació del patrimoni natural i cultural; l'envelliment d'una indústria turística no abastament renovada; i els ja anomenats problemes dels Sectors Ambientals Clau.

TENDÈNCIA PERILLOSA

"Què podria succeir a Calvià en el futur si, en lloc d'aprofundir en els canvis iniciats a principis dels anys noranta s'aplicassin criteris de desenvolupament tradicionals, encara vigents a moltes zones del litoral balear i mediterrani, i s'insistís a apostar per un escenari de futur basat en l'expansió turística i residencial?". Aquesta és la pregunta que es plantejaren just després d'analitzar les diferents comissions la situació inicial. La resposta fou negativa. Totes les referències analitzades a l'any 95 mantenien la seva situació negativa o, en la majoria dels casos, empitjoraven, amb el resultat d'un desbordament de la capacitat de càrrega de població, dificultats d'integració social, agudització del deteriorament del patrimoni natural i cultural, pèrdua de competitivitat com a destinació turística, massificació i progressiu deteriorament dels nuclis de població i desbordament insostenible dels sectors ambientals clau.

Aquest escenari imaginari de futur ens mostra un Calvià amb una població total de 244.125 personals (174.688

turistes i 64.437 residents), en el qual si, amb dades del 1998, cada calvià consumia 103 litres d'aigua cada dia, l'any 2015, de no adoptar-se cap mesura, es passaria a 170 litres. El nombre de vehicles que circulen, també diàriament, per les carreteres del municipi, en aquest període, passaria dels 70.000 als 126.000 i la quantitat de residus produïts, de 41 milions de quilos cada any a 81 milions.

El tercer escenari analitzat per cada àrea temàtica s'anomena "escenari de rehabilitació integral" i mostra l'evolució ideal que hauria de seguir el municipi (amb l'estratègia Agenda Local 21). S'aconsegueix que totes les referències de les sis ATC millorin la seva situació i, en el cas de les situacions més greus, com serien el consum d'aigua i d'energia, la problemàtica es conté i no empitjora.

DEU LÍNIES D'ACCIÓ, QUARANTA INICIATIVES

I com arribar a aquesta situació? Després dels primers anys de treball de les comissions i del fòrum, el maig de 1998 es presentà un informe on se seleccionaven deu línies d'acció i, dins cada una d'elles, quaranta iniciatives concretes (triades entre un centenar de propostes) a desenvolupar a través de programes del govern municipal. Aquestes línies d'acció estratègica són:

1.- Contenir la pressió humana, limitar el creixement i afavorir la rehabilitació integral del territori i del seu litoral.

Entre les tres iniciatives concretes incloses en aquest apartat hi ha la revisió del Pla general d'ordenació urbana, que ha suposat la desclassificació de gairebé 1.400 hectàrees de sòl urbanitzable i la seva conversió en rústic. Es fixen també actuacions urbanístiques com el Passeig Calvià, un eix de trenta-tres quilòmetres d'extensió que pretén unir un municipi caracteritzat per la seva dispersió i mala comunicació entre els nuclis urbans, tot fomentant l'ús d'altres mitjans de transport com la bicicleta.

2.- Afavorir la integració, la convivència i la qualitat de vida de la població resident.

Un dels motius d'aquesta línia estratègica és la manca d'arrels locals de bona part dels ciutadans de Calvià. S'ha de tenir en compte que, dels 30.000 habitants de dret (empadronats i que hi resideixen habitualment), només un 25% és nascut al municipi i un 13% no és espanyol. Iniciatives concretes destacades d'aquest apartat (en té un total de set) són el programa "Viure a Calvià", que subvenciona l'adquisició d'habitatges a joves, famílies amb pocs ingressos i persones amb problemes de disminucions; la posada en marxa de cursos de formació i d'orientació, per part de l'Institut de Formació i Ocupació (IFOC) o de Cases de Cultura-Centres de Dia a cada nucli.

3.- Preservar el patrimoni natural, terrestre i marítim.

La revisió del Pla general d'ordenació urbana, que ha suposat la desclassificació de gairebé 1.400 hectàrees de sòl urbanitzable i la seva conversió en rústic.

Les sis iniciatives previstes per desenvolupar aquesta línia inclouen el desenvolupament d'un pla pilot alternatiu per substituir la regeneració artificial d'arena de les platges, un sistema que s'ha aplicat a diferents platges del municipi i que sempre ha estat molt criticat per les organitzacions ecologistes. Es projecta també fer una gestió sostenible de l'aigua natural de Calvià, i fer un inventari i controls de qualitat dels recursos super-

ficials (torrents,...) o subterranis (aquífers, pous,...).

4.- Recuperar el patrimoni històric, cultural i natural.

Pretén impulsar el parc arqueològic del puig de sa Morisca, identificar la xarxa de camins i miradors del municipi i posar en marxa un centre d'art contemporani dins un dels parcs temàtics o multicentres recreatius previstos.

Aquesta línia d'acció estratègica té cinc iniciatives i el seu objectiu general és que els residents i els turistes coneguin i valorin la riquesa patrimonial, des del punt de vista històricocultural, de Calvià.

- 5.- Impulsar la rehabilitació integral dels nuclis de població residencials i turístics.

La seva justificació és la necessitat de recuperar els nuclis residencials i turístics del municipi, duent a terme demolicions d'edificis obsolets per transformar-los en espais públics i millorant la imatge exterior de façanes o rètols comercials. Són un total de tres iniciatives.

- 6.- Millorar Calvià com a destinació turística. Substituir creixement per qualitat sostenible, cercar l'elevació de les despeses per visitant i tendir a equilibrar la temporada turística.

Cinc iniciatives per garantir el futur de la principal font d'ingressos del municipi. Preveuen renovar la imatge comercial de Calvià, d'acord amb la política d'augment de la qualitat de la seva oferta turística, fer un pla de diversificació de la demanda turística per producte i mercat d'origen i cercar-ne la qualitat i proximitat (reducció dels temps de viatge), i potenciar l'hivern amb l'impuls al programa Calvià: un hivern europeu.

- 7.- Millorar el transport públic i afavorir els desplaçaments dels vianants i en bicicleta entre els nuclis i a l'interior.

Les iniciatives 30 i 31 són l'adequació del transport públic a les necessitats del municipi i l'elaboració d'un pla de mobilitat local i disseny d'infraestructures, des d'un punt de vista ecològic i de reducció de l'impacte a l'entorn.

- 8.- Introduir una gestió sostenible als sectors ambientals clau: aigua, energia i residus.

El consum d'aigua a Calvià, segons aquesta línia d'acció, s'ha d'estabilitzar o reduir. Per això es proposen mesures com campanyes d'estalvi, polítiques fiscals i de tarifes i l'exigència a les noves edificacions d'instal·lar, per exemple, comptadors individuals. Una altra de les tres iniciatives incloses pretén també estabilitzar o reduir el consum, en aquest cas, d'energia. Quant als residus, es vol actuar en la minimització en la seva producció i en l'impuls del reciclatge i del compostatge.

- 9.- Invertir en recursos humans i del coneixement, dinamitzar i diversificar el sistema econòmic.

Són un total de quatre iniciatives per a la millora del capital humà i dels seus coneixements i per estimular la diversificació econòmica local. Es proposa ampliar l'activitat de l'IFOC, el foment de noves projectes empresarials i la dinamització del món rural, amb l'aplicació de polítiques que serveixen per a la recuperació de les activitats agrícoles.

El consum d'aigua a Calvià s'ha d'estabilitzar o reduir. Per això es proposen mesures com campanyes d'estalvi, polítiques fiscals i de tarifes i l'exigència a les noves edificacions d'instal·lar, per exemple, comptadors individuals.

LES QUINZE ACTUACIONS IMMEDIATES

En la fase de demanar opinió als ciutadans sobre les deu línies d'actuació i les quaranta iniciatives que les desenvolupaven, es va decidir donar prioritat a quinze d'aquestes mesures concretes, que havien obtingut un ampli consens en el debat del fòrum assessor. La seva elecció, assenyalen els documents de treball, "té un triple significat: es tracta d'actuacions que s'han considerat urgents, que inclouen totes les àrees contemplades a l'Agenda, i que manifesten la ferma voluntat i el compromís municipal de desenvolupar, ara i en el futur, les propostes avalades per la participació social".

La primera d'elles és l'aplicació dels criteris de sostenibilitat del nou pla general, amb la desclassificació de sòl urbanitzable. La segona, l'estabilització del consum d'aigua, en un termini de deu anys, als mateixos nivells que en 1997, tant pel que fa al consum residencial com al turístic. En aquest apartat, es preveu un reciclatge urbà de l'aigua mitjançant la regeneració fins arribar a un 8% de la demanda total l'any 2001 i de l'11% en el 2007. La tercera actuació immediata és l'elaboració d'un pla local d'estalvi energètic; la quarta, potenciar l'estalvi, reciclatge i

reutilització dels residus sòlids urbans amb separació en origen amb els objectius percentuals següents: 20% enguany, 30% el 2001 i 70% el 2007. En cinquè lloc, es pretén posar en marxa un projecte pilot per a la rehabilitació de pedreres, vinculat al tancament de l'abocador d'escombraries i a la separació, la recuperació i el reciclatge de materials.

La resta d'actuacions a curt termini, algunes de les quals, donat que foren decidides l'any 1998, són en marxa o s'havien de fer en dates que ja s'han complert, són: iniciar accions públiques per a la transformació del transport públic (abans de desembre del 1998); moratòria de cinc anys d'obres importants en la costa, així com d'infraestructures vials amb impacte significatiu; finalització del Passeig Calvià en cinc anys; actuació pilot per a la conservació natural de platges (abans de juny del 99); creació d'un viver d'empreses (abans de desembre del 98) i ampliació de les mesures d'estímul a les petites i mitjanes empreses; dinamització del món rural; auditoria ambiental dels edificis municipals; creació del parc arqueològic Puig de sa Morisca; i, per últim, creació d'una oficina de Calvià: Agenda Local 21, per assessorar el ciutadà, promocionar i sensibilitzar per l'estalvi de recursos.

10.- Innovar el govern municipal i ampliar la capacitat d'inversió pública privada concertada.

La iniciativa 39 de modernitzar l'organització municipal es va dur a la pràctica el mes d'octubre de l'any passat, quan es va aprovar un decret que canvià l'estructura de funcionament del govern local. Entre les principals novetats hi ha l'assignació de la gestió directa de determinades actuacions a la batlessa, Margarita Nájera, com la definició global de l'Agenda Local 21, i la delegació de nombroses atribucions en una nova figura, el tinent de batle director general, de la qual n'és responsable Manel Suárez.

Algunes iniciatives són ja en execució, com la revisió del pla general o el Passeig Calvià. A la resta de casos, s'han establert terminis si es tracta d'actuacions que s'han de desenvolupar a curta, mitjana o mitjana llarga durada.

MISSIÓ POSSIBLE

Totes aquestes conclusions i propostes d'actuació decidides en les comissions temàtiques i en el fòrum ciutadà havien de passar per una "consulta popular", tal i com establia el primer document de l'Agenda. Aquesta campanya es va anomenar Missió Possible i es duqué a terme a finals del 1998 i principis del 1999. A ca seva, al carrer, els calvianers foren reclamats per firmar un manifest d'adhesió al programa. Se'ls demanava, en concret, que posassin una creu a un màxim de cinc de les deu línies d'actuació, les que considerassin prioritàries. Després, havien de posar el seu nom i el número de Document Nacional d'Identitat, per donar així "suport als objectius, accions i filosofia del programa Calvià Agenda Local 21". Gairebé 6.000 persones, el 30% de la població adulta del municipi, ho feren, un resultat que ha estat valorat com a molt satisfactori per part dels responsables municipals.

Encara que el camí està marcat, la feina de l'Agenda no està acabada. S'ha arribat a un grau important de concreció respecte al que s'ha de fer, però ara manca que els

responsables municipals, en aquesta i en les properes legislatures, actuïn en conseqüència. Tota l'activitat de l'Ajuntament ha de tenir les conclusions com a orientació de feina. De fet, a hores d'ara, qualsevol actuació es relaciona visualment, en els fulletons, amb la iniciativa amb què es correspon.

L'Agenda Local 21 no s'ha desenvolupat només a Calvià. Hi ha altres ciutats europees, com Copenhaguen (Dinamarca), Hèlsinki (Finlàndia) i Estocolm (Suècia), que han desenvolupat projectes similars. Els seus batles, a més de la representant de Calvià, Margarita Nájera, anaren el passat mes d'abril a Brussel·les per explicar el balanç de les seves actuacions.

Magaluf.

Jaume Sureda Negre, vicerector de Relacions Institucionals i Estudiants de la UIB, pedagog i catedràtic d'universitat, expert en educació ambiental i president de la Societat Balear d'Educació Ambiental, considera que els conflictes mediambientals mai no es poden resoldre amb eines exclusivament tècniques, amb raonaments que no tinguin en compte els factors subjectius, la disposició de les persones i, per tant, la participació de cada sector. A la vegada, s'ha d'excloure el pessimisme, una temptació aliena a la voluntat professional de la pedagogia, obligada a aportar solucions.

L'obligació professional de ser optimista

Constanza Forteza

Aquest plantejament és fruit d'una llarga experiència investigadora dins l'àmbit de la pedagogia ambiental, iniciada en els anys vuitanta; experiència que es concreta en una densa activitat de recerca, en la publicació de nombrosos volums -Manual de Pedagogia Ambiental, 1988; Guia de l'Educació Ambiental, 1990; Disseny de Recursos d'Educació Ambiental, 1991-, en la codirecció d'una de les millors col·leccions dins aquest àmbit, "Monografies d'Educació Ambiental", editada per la Societat Balear i la Societat Catalana d'Educació Ambiental amb la participació de "SA NOSTRA", i amb la implicació en projectes que pretenen ampliar l'oferta turística al patrimoni cultural de les Illes, de manera que els beneficis d'aquesta ampliació serveixen per recuperar el llegat historicoarquitectònic.

-La gent, el públic, compta amb una informació ingent relativa a la problemàtica mediambiental i, a la vegada, amb una desinformació també ingent en funció del grau de propaganda que sol envoltar aquestes qüestions.

-Bé, aquí entram dins les diferències entre propaganda ambiental i educació ambiental, una diferència vital. Una persona educada ambientalment seria la que és capaç de destriar informació i propaganda, una persona capaç de llegir d'una manera crítica, de valorar de forma adequada la informació que rep. Es tracta de fer una població mediambientalment alfabetitzada, perquè, de fet, la població no té els coneixements mediambientals bàsics. La major part de la informació que rebem sobre aquesta matèria està mediatitzada per la dimensió publicitària, però no pels coneixements reals. Es tracta, des de la meua especialitat, de formar ciutadans capaços de destriar entre el blat i la palla. En qualsevol cas, tenim un punt de partida molt positiu: la major part de les enquestes que es fan entre la població, en relació als temes que més la preocupen revelen clarament una preocupació sobre els conflictes mediambientals. Depèn de les conjuntures i de les circumstàncies, però normalment els temes mediambientals solen estar en els primers llocs dels rànquings de l'interès ciutadà. Ara bé, quan, després, es fan preguntes sobre els coneixements reals apareix això que comentava. És a dir, sembla que hi ha una bona predisposició, el tema és percebut com un problema, però després apareixen les desconexions i les contradiccions. Contradiccions que no permeten canviar els comportaments. Clar, la tasca bàsica de l'educació ambiental és canviar els comportaments, la d'educar i alfabetitzar. I es tracta d'una tasca terriblement complexa, entre d'altres raons perquè els mitjans de comunicació són extremadament diversos i plurals. No és com a principis de segle quan la informació només arribava a través de l'educació.

-El conflicte aixecat en el cas de la serra de Tramuntana

serveix d'exemple d'aquest tipus de contradiccions?

-És un cas claríssim. La reacció de determinats sectors es dona per una manca d'informació, per una manca d'educació ambiental.

CONFLICTE AMBIENTAL, SOLUCIÓ PARTICIPATIVA

-Si és així, això també revela una malaptesa per part de les administracions responsables.

-Efectivament, aquí ve la segona part del problema. Qualsevol plantejament que es faci en matèria de creació de parcs és evident que ha d'incloure una estratègia educativa i comunicativa. I aquestes estratègies han de partir d'un principi fonamental, que és el de la participació. Crec que dins l'àmbit de les decisions polítiques comencen a ser clarament conscients d'aquest factor. L'única solució en els temes mediambientals, en el cas de societats com la nostra, es resumeix en una paraula: participació. Davant la complexitat d'opinions i d'interessos, només es pot aplicar un remei, el d'escoltar i considerar totes les veus. La immensa majoria dels conflictes i dels problemes mediambientals podrien entrar en vies de solució si es possibilita una participació que conjugàs tots els interessos. I pot ser molt bé que en matèria mediambiental aquest principi no sempre es respecti. Des de la universitat, dins l'àmbit de la pedagogia, impulsam una campanya de recerca sobre aquestes qüestions, una campanya perquè es facin tesis doctorals sobre la comunicació ambiental. En aquests moments, a les Balears, no tenim un coneixement exacte, una avaluació clara de la informació ambiental. Com es dona la informació ambiental als mitjans de les Balears, com ha evolucionat històricament aquesta informació, quina orientació té? Són preguntes que no tenen una resposta documentada. Seria molt interessant, des

del punt de vista de l'educació ambiental, fer una anàlisi descriptiva de l'estat de la qüestió. Fonamentalment per fer, a continuació, propostes d'acció, perquè la pedagogia sempre es tradueix en propostes pràctiques, en l'aprenentatge d'un canvi d'actituds.

- Si pensam en el cas de les Balears, on l'opinió sembla molt radicalitzada, quina seria en aquest context la solució?

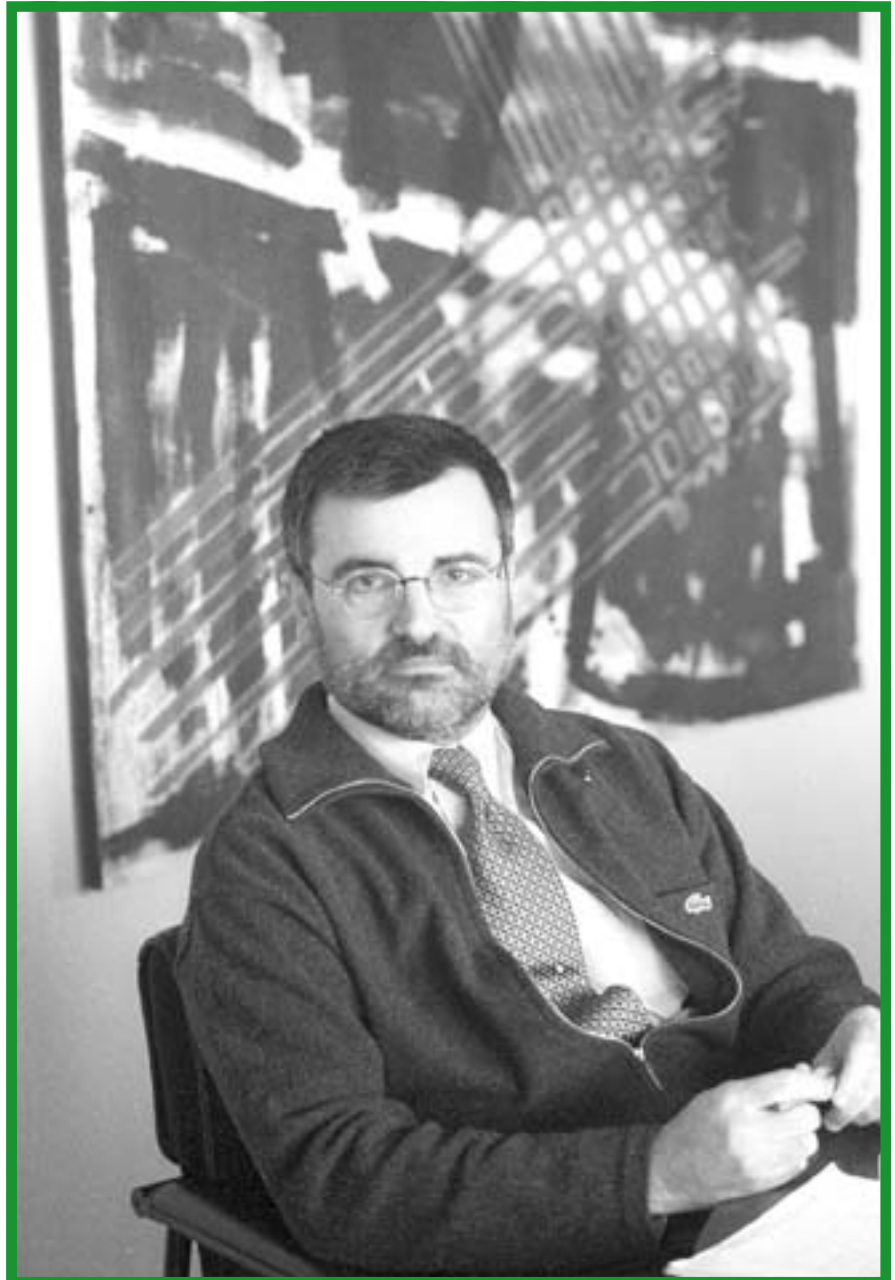
-Crec que comptam amb indicadors suficients que ens fan veure que la problemàtica mediambiental ha arribat a un nivell en què ja és l'eix de la política general. I si això és així és perquè es tracta d'un problema de primera magnitud. El problema ha arribat als sentiments personals de trobar-se ofegat, de veure com, durant l'estiu, quasi és millor no sortir de ca teva. Això ho ha percebut el ciutadà normal, i ho ha percebut clarament com un problema. Per tant, crec que tots som conscients del que passa. Ara bé, crec també que hem d'anar molt alerta i que no podem satanitzar el desenvolupament turístic. Hem de reconèixer que el turisme ha tret de la misèria un país com el nostre, aquest és un fet claríssim, la primera reflexió que hem de fer. El desenvolupament turístic ha creat riquesa, ha canviat radicalment aquesta societat, ens ha transformat en terra d'acollida quan érem una terra d'emigració. Clar, la contrapartida del fenomen la formen tots els desavantatges propis de l'absència de planificació, del fet que tot s'ha produït en poc temps i d'una manera massa explosiva. I sense satanitzar el procés que ens ha dut a aquest punt, ara ens hem de plantejar com continuar d'una manera sostenible. I no anar cap enrera. La paraula, per molt que s'hagi repetit, és sostenibilitat.

LA POLÍTICA HA D'INNOVAR

-Si pensam en un problema concret, per exemple, el problema de l'aigua, sembla que ens trobam en un cercle sense solucions. Si l'aigua no és suficient i augmentam la producció de la dessaladora, augmentam també la necessitat d'energia i si augmentam la producció d'energia necessitam una central de descàrrega que consumirà més territori. No hem arribat tard per plantejar solucions?

-Bé, en el cas de l'aigua és cert que si necessites més subministrament hauràs d'augmentar la capacitat de la dessaladora. Però, com s'ha dit, hi ha solucions alternatives, solucions com les de reduir les pèrdues, molt elevades, de les xarxes o les de fomentar els comptadors individuals. En aquest cas, es tracta de solucions tècniques. Un tipus de solucions que s'han de complementar amb les que es refereixen al problema educatiu, és a dir, reduir el consum. Reduir el consum no només a l'àmbit individual sinó a l'àmbit dels productors, dels fabricants d'electrodomèstics, als àmbits industrials i sectorials.

-I per què cap partit polític no es planteja reeducar el sec-

tor del consum agrícola, un sector que produeix l'1% del PIB i absorbeix el 65% de l'aigua?

-Clar, aquesta pregunta l'hauria de contestar un polític, no un pedagog. En primer lloc, és cert que l'agricultura absorbeix aquest consum, a l'igual que és cert que el valor de l'agricultura no és només el seu valor en termes de PIB. Però, des de la meua formació puc destacar que ja fa bastant de temps que el Club de Roma va elaborar un document on parlava d'aprenentatge innovador en matèria mediambiental. I contraposava aquest aprenentatge innovador a l'aprenentatge que es denomina d'assaig per assaig i error. Quan es produeix un problema urgent les societats han d'aportar solucions, tinguin o no tinguin la informació necessària. Podem dir que aquesta és la situació en la qual ens trobam, la d'haver de donar solucions sense una previsió de les repercussions. El Club

"L'única solució en els temes mediambientals, en el cas de societats com la nostra, es resumeix en una paraula: participació".

de Roma parlava de substituir aquesta estratègia per la de la innovació mediambiental, per preveure solucions abans que el problema esclati, abans que aparegui el conflicte. Formular estratègies en funció d'escenaris simulats. Clar, com a idea és formidable, però el que és clar és que la política no ha abandonat el primer model, el clàssic, basat en l'assaig i l'error per, després, haver de cercar solucions d'urgència. En part, estam davant la necessitat d'influir per tal que la política sigui conscient de la necessitat d'entrar dins una dinàmica d'aprenentatge innovador.

-Quins esforços es fan des de la UIB per influir en totes aquestes qüestions?

-A l'àmbit de la meua especialitat, la UIB és una de les primeres universitats de l'Estat que va incorporar la disciplina de pedagogia i educació ambiental, disciplina inclosa dins la llicenciatura de pedagogia, que ara és a moltes més universitats. Una línia concreta de treball molt interessant que vull destacar és la de l'equip d'Educació Am-

va mediambiental. Per exemple, l'Ajuntament de Montuïri inicia un programa d'aquestes característiques. També n'hi ha un a Artà, a ses Païsses, amb un programa de la Unió Europea. També feim un programa de postgrau amb la Universitat Oberta de Catalunya sobre "Interpretació del Patrimoni". I des del punt de vista de la difusió mantenim una pàgina web amb "SA NOSTRA" sobre temes d'educació ambiental. Això entre d'altres iniciatives. Des de la perspectiva de la pedagogia, aquest ha de ser el camí per a una comunitat com la nostra, la de marcar alternatives. El que no podem fer és seguir pel mateix camí.

OPTIMISME COM A VOLUNTAT PROFESSIONAL

-En temes d'ecologia, el missatge més repetit confirma un cert determinisme catastrofista. No és la pedagogia la disciplina que ha d'anar contra aquesta tendència?

-Crec que hem d'estar molt alerta amb aquestes tendèn-

biental i Interpretació del Patrimoni, grup que dirigesc. Aquest grup publica les *Monografies d'Educació Ambiental* i impulsa el programa Desenvolupament de la Interpretació del Patrimoni, adreçat a transformar, mitjançant la recuperació, els recursos patrimonials en recursos turístics. Es persegueix rehabilitar el patrimoni històric i cultural i, a la vegada, explotar la dimensió cultural com a recurs turístic. Conseqüentment, oferir alternatives turístiques, oferir vies de desenvolupament econòmic dins una perspecti-

ves. El camí exacte és demostrar que si mantenim determinades actituds es pot arribar a la catàstrofe o al caos. Ara, el camí no pot ser mai predicar que això és irreversible. Tot depèn dels nostres comportaments, que són modificables. No som davant d'un determinisme. Evidentment, un pedagog no té més remei que ser optimista. Els que ens dedicam al camp educatiu només ens podem permetre el luxe de ser pessimistes a l'estricta àmbit de la intimitat.

El Fòrum Mundial de l'Aigua ha signat un compromís perquè l'any 2015 s'hagi reduït a la meitat la població que no té accés a l'aigua potable. L'amenaça immediata de fam a Etiòpia o al Rajastan, a l'Índia, a causa de la sequera ha mobilitzat ONG de tot el món. A la declaració de La Haia s'ha demanat al món occidental que es conscienciï d'aquesta situació amb el pagament d'unes tarifes que reflecteixin el cost real de l'aigua dolça.

El Fòrum Mundial de l'Aigua vol que les tarifes reflecteixin el cost real

GEA

"L'aigua és vital per a la vida i la salut de l'ésser humà i els ecosistemes, així com una necessitat bàsica per al desenvolupament dels països, però a moltes bandes del món, dones, homes i nins no disposen d'aigua bona ni suficient. Els recursos hídrics i els ecosistemes estan amenaçats per la contaminació, l'ús insostenible, els canvis d'ús del sòl, el canvi climàtic i altres riscos. Unes amenaces que s'associen a la pobresa". Aquesta és una part de la declaració del Fòrum Mundial de l'Aigua que es va reunir a La Haia a finals del mes de març i que comptà amb la participació del Consell Mundial de l'Aigua, l'Associació Global de l'Aigua i representants polítics i organitzacions no governamentals de cent deu països.

Durant dos dies els reunits, amb un gran protagonisme de les ONG varen parlar de les greus mancances hídriques que pateix la Terra en el seu conjunt. Un informe del Consell Mundial publicat amb el suport de les Nacions Unides i del Banc Mundial que es va fer conèixer tot coincidint amb el fòrum va fer sonar tots els senyals d'alarma: d'aquí a vint-i-cinc anys la població del planeta haurà augmentat en dos mil milions de persones que se sumaran a l'elevat percentatge que no té cap accés directe a l'aigua i que es calcula que superen els mil milions. Només un 1% de l'aigua de la Terra és utilitzable per al consum humà o per a l'agricultura, de manera que "l'aigua - es diu a l'informe - no només és dramàticament insuficient a moltes zones del món, sinó que pot ser un dels recursos naturals que poden provocar guerres en els anys vinents".

PAGAR EL PREU QUE TOCA

No és ciència ficció, l'encontre d'Holanda remarca la urgència d'una planificació planetària de l'aigua i es marca, com a objectiu a quinze anys vista, reduir a la meitat el nombre de

closes les amenaces de fam imminent que hi ha sobre gran part d'Àfrica, com Etiòpia, o a l'Índia, que exigeixen una mobilització mundial urgent. El problema, però, no és trobar solucions d'emergència, que sempre són conjunturals, sinó cercar remeis de-

Depurar les aigües, una necessitat.

persones sense accés a aquest recurs que és imprescindible per a la vida humana. Una de les qüestions que s'apuntaren és la necessitat de posar un preu al seu consum, ja que amb comptades excepcions el preu que els consumidors paguen per l'aigua a tot el món és simbòlic. La diferència entre les tarifes i el cost real se salva gràcies a subsidis multimilionaris que només poden pagar les societats avançades.

A La Haia es va parlar de tot, in-

finitius amb la racionalització de l'ús i la construcció de les infraestructures necessàries per acostar l'aigua als mil milions de persones desateses. Aquestes infraestructures, però, obligaran a fer inversions que la major part dels països afectats no estan en condicions d'afrontar. Per això a Holanda s'ha parlat d'implicar la iniciativa privada, tot sabent que aquesta no hi participarà si no pot garantir una rendibilitat com a mínim acceptable, és a dir, si no pugen els preus. No-

més així, es va dir, es podran fer les inversions i, a més a més, evitar que l'aigua es tudi per un ús improcedent o per deficiències en el mateix subministrament.

EL SEGUIMENT DE LA UNESCO

En qualsevol cas la declaració no oblida que si bé "han d'existir sistemes de cobrament que reflecteixin les despeses globals, no es podran implantar oblidant els ciutadans més pobres, que, justament, són els més necessitats de mesures urgents. Segons el Fòrum totes les polítiques nacionals hauran de recollir ja per a l'any 2005 el valor econòmic de l'aigua i establir per al 2015 els mecanismes que garanteixin les necessitats dels pobres.

En aquest sentit, la UNESCO elaborarà cada dos anys un informe so-

bre l'estat de l'aigua dolça al món. El nou director general de l'organització, el japonès Koichiro Matsuura, va manifestar a La Haia que la intenció d'aquests informes bianuals serà reduir les deficiències d'informació i ajudar els estats a fer un millor ús de l'aigua, per millorar la qualitat dels seus recursos, la qualitat, l'impacte sobre la salut i la gestió de les conques hidrològiques.

ELS DRETS HUMANS

La Cimera de l'Aigua significà un crit d'atenció que, al capdavant, es barrejà amb la polèmica. Va voler plantejar un missatge pragmàtic, però despertà dubtes en alguns sectors progressistes, com es manifestà a l'article publicat a diferents periòdics del món, entre els quals *El País*, que duia la firma del Mario Soares, com a president del Comitè Internacional per al

Conveni Mundial de l'Aigua, Riccardo Petrella i Danielle Mitterrand. En el seu escrit deien que "el Fòrum de La Haia corre el risc de traduir-se en una derrota del moviment de drets humans i en una victòria d'aquells que tenen una visió de la societat, de la democràcia i de la llibertat que, més enllà d'una forta càrrega retòrica humanista, continua guiada, a l'era del capitalisme triomfant, per un plantejament tecnoeconòmic i mercantil".

Els signants de l'article acabaven dient: "una de les grans batalles polítiques i socials de finals del segle XIX va ser el dret universal al vot. La del començament del segle XXI serà la del dret a la vida dels habitants de la Terra, sense excepció (...) l'accés a l'aigua per a tots és un dret possible. Cap raó - tecnològica, econòmica, financera o política no pot ser invocada per impedir que es materialitzi aquest dret".

El Llibre Blanc sobre Responsabilitat Mediambiental de la Unió Europea imposa aquest principi per evitar el sobrecost que les catàstrofes provocades per l'home suposin un sobrecost per als contribuents.

Qui contamina que pagui

GEA

La Comissió Europea s'ha mostrat implacable amb l'aprovació del Llibre Blanc sobre Responsabilitat Ambiental que recupera la llei del tallió per castigar els culpables de catàstrofes provocades per l'home. Brussel·les proposa un règim que obligui els responsables de contaminació a pagar les despeses de neteja i de recuperació de les zones afectades, a més de pagar les sancions ja establertes per la legislació comunitària o de cada país.

En la redacció del Llibre Blanc va pesar molt tant l'accident del petroliífer Erika que produí una geganti-

na marea negra a la costa bretona de França o la riada tòxica registrada l'any passat a Doñana. La pregunta que es fa la Comissió és si la despesa de la restauració ha d'anar a costa dels contribuents, amb la qual cosa resultarien doblement perjudicats. La resposta és clara: ull per ull. Qui contamina que pagui.

Brussel·les pensa que per evitar danys majors, és a dir, per forçar els possibles contaminadors a extremer les mesures de control, cal imposar aquest principi de responsabilitat, per fer possible la restitució dels mals causats sobre la natu-

ralesa i també sobre terceres persones, cas dels pescadors bretons o dels agricultors andalusos.

Ara les institucions comunitàries, estats i agents econòmics i socials tenen fins a finals de juliol per fer noves propostes o per al·legar a favor o en contra d'aquest principi que, en qualsevol cas, només afecta si "és possible lligar els efectes negatius en el medi amb les activitats concretes de determinats actors individuals". És a dir, que fugen d'aquest principi la pol·lució causada pel trànsit o la pluja àcida.

Fòrum sobre la gestió dels residus celebrat a "SA NOSTRA"

La nova llei de residus urbans obligarà a apujar les tarifes

GEA

El passat febrer, la seu central de la Caixa de Balears reuní el Club Espanyol de Residus amb les institucions de les Illes. Una de les conclusions fou la constatació de la necessitat d'incrementar les despeses i, en un altre ordre de coses, constatar que el Pla director de Mallorca és a l'alçada dels millors d'Europa.

Els experts reunits en el Fòrum sobre la Gestió de Residus organitzat pel Club Espanyol de Residus a "SA NOSTRA" coincidiren a destacar la necessitat de revisar les tarifes de fems a l'alça per cobrir totes les despeses derivades de la recollida, tractament i eliminació, segons les obligacions que recull la recentment aprovada Llei de residus sòlids urbans. Actualment a Espanya la major part de ciutats i de pobles només paguen la recollida o, en tot cas, estableixen una tarifa fixa, amb la qual cosa no només no cobreixen totes les despeses sinó que, a més a més, pateixen un alt índex de morositat.

A diferència del que passa a altres països europeus més avançats, com Alemanya, l'Estat espanyol presenta una baixa conscienciació, la qual cosa implica la urgència d'incrementar les campanyes, al mateix temps que la d'aplicar reformes financeres. Es calcula que només un 60% dels consumidors espanyols satisfà les taxes de fems, a pesar de la qual cosa la recollida es fa tots els dies.

DISFUNCIONS AMB EUROPA

"SA NOSTRA" va acollir els passats 10 i 11 de febrer un fòrum sobre la gestió de residus, que aprofundeix en els models de finançament per a la gestió de residus municipals, impostos, taxes o tarifes basades en el volum. Aquestes jornades, que comptaren amb el suport del Consell Insular de Mallorca, el Govern de les Illes

El Club Espanyol de Residus reunint a "SA NOSTRA"

Balears i el Club Espanyol de Residus, varen dibuixar un panorama europeu de coexistència de dos sistemes fiscals de gestió dels residus: un, basat en els impostos, que no cobreix els costos reals, i l'altre basat en les taxes. Espanya pertany en aquests moments al primer grup, però el principi de "qui contamina paga", ideal europeu, s'inscriu dins del segon grup amb taxes variables en funció dels residus generats.

D'una banda es pot dir que una gestió que pot ser qualificada d'excel·lent a ciutats com Viena o Berlín, implica un cost més alt. És a dir, que una gestió excel·lent equival

a pagar més. En aquest sentit, pel que fa a les Balears, una situació caracteritzada per la insularitat, el principi "qui contamina paga" s'ha de traduir en què el fet que 700.000 persones es veuen obligades a suportar els residus generats per deu milions de turistes. Una situació que cal que es corregeixi.

UN BON PLA PER A MALLORCA

Precisament, durant la segona jornada de treball, es va tractar l'encardinament del futur Pla director de la gestió de residus urbans de Mallorca en el Pla nacional de residus i en la normativa europea de gestió de residus a illes. En aquest sentit la Unió Europea basa la seva actuació en la prevenció i l'aprofitament dels residus. Per comparació i tot tenint

l'índex de desviació d'abocadors com a referent, el Pla director de Mallorca està en un 95% d'aprofitament dels residus i només un 5% serà d'utilització d'abocadors. En el cas de complir-se els objectius, aquest pla és, doncs, a l'alçada dels millors plans d'Europa com és el d'Holanda.

A la cloenda del fòrum hi varen intervenir el president de "SA NOSTRA", Miquel Capellà, el director executiu del Club Espanyol de Residus, Carlos Martínez, el conseller de Medi Ambient del CIM, Miquel Àngel Borràs i la consellera de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears, Margalida Rosselló.

Els turistes, els residents i la saturació mediambiental

Joan Amer i Fernàndez(*)

El sobredesenvolupament turístic ha influenciat les relacions turistes-residents. En concret, s'ha de destacar la repercussió dels impactes mediambientals i socials, que ens trobam a l'estadi actual de desenvolupament

fora de temporada, com, per exemple, per Nadal (quan el nombre de turistes i de cotxes llogats és molt inferior). En general, podríem establir que la societat mallorquina té els mateixos problemes de congestió comuns

a la majoria de les societats contemporànies, però aquests problemes s'aguditzen molt en temporada alta (especialment als mesos de juliol i agost) pel model específic de desenvolupament turístic de Mallorca. Un dels trets d'aquest desenvolupament és l'alta estacionalitat de la demanda, concentrada als mesos d'estiu, encara que aquesta tendència canvia i el

gats (especialment a la segona meitat dels noranta): hi ha turistes que no volen just romandre a la destinació turística. Aquesta tendència té conseqüències tant en la capacitat de càrrega mediambiental com en la social. La "capacitat de càrrega" és el nombre màxim de persones que poden utilitzar un lloc sense que hi hagi ni una alteració del medi físic, ni una pèrdua de qualitat en l'experiència dels turistes. Mallorca no podria sostenir tots els turistes si aquests estiguessin distribuïts per tota l'illa: l'impacte mediambiental (però també l'impacte social, en el sentit que afectaria la qualitat de vida dels residents) seria enorme. El fet que els turistes estiguin altament concentrats a l'espai (a les zones costaneres) ha retardat el moment de saturació de la capacitat de càrrega de tota l'illa. Possiblement aquest moment de saturació s'ha assolit ara. És rellevant constatar com un model no sostenible (sobredependència en un tipus específic de turisme, el turisme de sol i platja) té alhora l'efecte temporal de fer que no excedeixi la capacitat de càrrega de l'illa, perquè els turistes són bàsicament a les platges. Parlem de la capacitat de càrrega de tota l'illa, si miram la capacitat de càrrega d'una zona costanera concreta, probablement aquesta capacitat fou excedida fa temps. Seria el cas de la platja de Palma o Magaluf.

Actualment, gran nombre de turistes viatgen al voltant de l'illa: això té efectes socials i mediambientals. Amb aquests nous comportaments dels turistes, es posen de relleu els problemes de massificació i insostenibilitat, i es descobreix si Mallorca pot suportar aquestes demandes. Bàsicament no sabem si les zones fins ara "no turístiques" de Mallorca, i especialment llur infraestructura, podran conviure amb tal creixement accelerat.

(*) L'autor d'aquest article és becari de "SA NOSTRA" per a estudis al estranger 1999-2000. Departament de Sociologia de la Universitat de Lancaster (Gran Bretanya).

turístic, sobre els encontres entre visitants i visitats. Els impactes mediambientals són alhora en bona part impactes socials. Excés de construcció, massificació, congestió aèria, problemes de trànsit, de gestió de residus, són exemples d'impactes medi-

ambientals que també tenen un vessant d'impacte social i que, per tant, determinen les relacions turistes-residents.

Mallorca no podria sostenir tots els turistes si aquests estiguessin distribuïts per tota l'illa: l'impacte mediambiental seria enorme.

Al present estadi de desenvolupament turístic a Mallorca, probablement els residents subratllen més els costos que els beneficis, pel fet que poden percebre aquests costos com a presents en la vida quotidiana. Aquest podria ser el cas dels problemes de trànsit: és comú associar aquest fenomen als mesos d'estiu amb l'alt nombre de cotxes llogats per turistes. Tanmateix s'ha de matisar que els embossos també succeeixen

nombre de visitants per primavera i tardor augmenta. De totes formes, quan es parla de desestacionalització, cal no perdre de vista que molt bona part de la gent que visita Mallorca vol sol i platja i això implica una alta estacionalitat: no fa calor ni l'aigua és calenta a les platges de Mallorca durant els mesos d'hivern.

Per analitzar com són actualment les relacions turistes-residents també s'han d'estudiar els canvis específics que el turisme de platja i el *package holiday* han experimentat al llarg de la dècada dels noranta. A una part dels visitants els deixa d'agradar el disseny massa organitzat i estandaritzat del *package holiday* i comencen a fer altres activitats diferents de les programades pels majoristes. A més, els turistes del *package holiday* estan altament concentrats a les destinacions turístiques. Fins a les darreries dels vuitanta, els turistes a Mallorca sortien molt poc de la destinació turística. Avui, però, una part dels turistes volen fer altres activitats a part de jeure a la platja. Un exemple d'això és l'augment de cotxes llo-

Una manera nova d'ensenyar

GEA

La Didàctica de la Geografia analitza i proposa una millora dels itineraris didàctics mediambientals i materials educatius, mostra quins recursos es poden usar en la docència i conté referències personals enriquidores per aconseguir l'aprenentatge a llarg termini en la pràctica de l'aula.

Acaba de sortir el llibre *La Didàctica de la Geografia. Aprenentatge significatiu i recursos didàctics de les Illes Balears* que mostra una manera nova d'ensenyar fonamentada en el fet que l'alumnat ja sap, per, a partir d'aquí, donar-li la informació de manera connectada i coherent amb exemples pràctics de com portar-ho a terme, aquesta manera de fer classe dona un resultat del cent per cent d'aprenentatge per part dels alumnes. El llibre és la tesi doctoral d'Antoni Ballester Vallori que ha publicat Documenta Balear amb ajut de la Conselleria d'Educació del Govern Balear.

Aquest llibre va dirigit a totes les persones interessades en educació i al professorat, mostra quins recursos, eines i idees es poden usar en la pràctica escolar, com es poden millorar els itineraris didàctics i els llibres de text, i què es pot fer a l'aula per aconseguir l'aprenentatge a llarg termini per tal que els alumnes no oblidin el que han après després de les vacances o de l'examen.

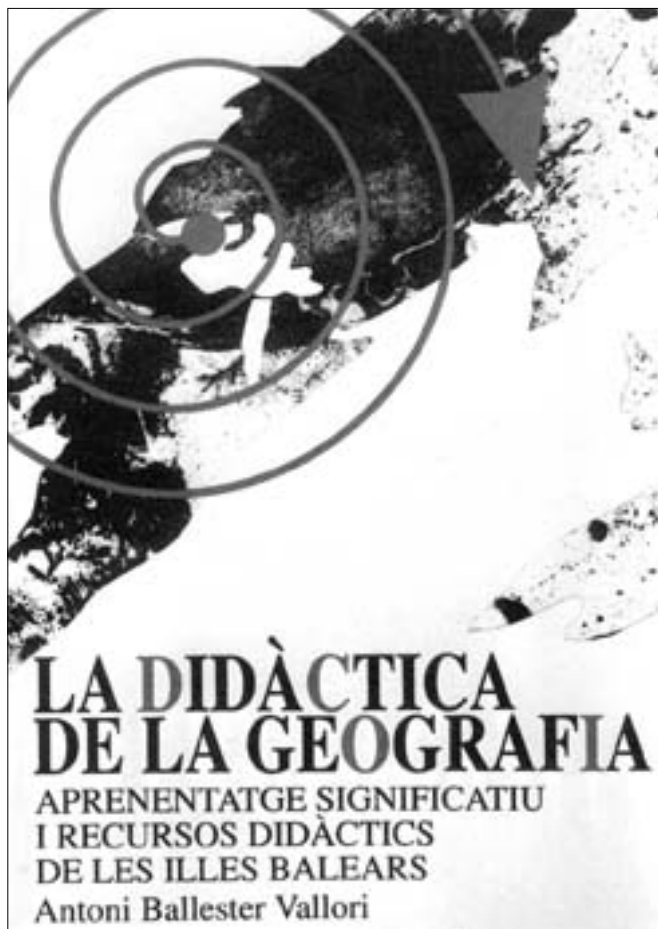
APRENDRE PER PARTS

El llibre està estructurat en quatre parts, la primera d'introducció, justificació del tema, antecedents, fonts, documentació i la didàctica de la geografia des de la perspectiva constructivista.

Una segona part d'anàlisi del material bibliogràfic de didàctica de la geografia de les Illes Balears, amb una entrada d'informació per obtenir la situació actual en forma de taules i gràfics de resultats.

Un tercer apartat és el dels recursos didàctics on es recullen les estratègies didàctiques dels recursos de lectura (premsa, poesies, revistes, biografies...) recursos basats en el treball en equip (debats,

dramatitzacions, jocs, taula rodona...), els recursos audiovisuals (diapositiva, ràdio, còmics, pissarres, postals, àlbums...) els recursos del medi (sortides, serveis educatius, viatges d'estudi, itineraris...) i altres recursos (exposicions, enquestes,

correspondència escolar, exposicions orals, museus...).

Per últim una quarta part és la de les experiències d'innovació, les diferents estratègies a utilitzar i de com es poden preparar metodologies de treball efectives en la pràctica docent per aprendre de manera significativa, i per tant a llarg termini, amb l'objectiu de potenciar l'aprenentatge a les aules i d'eliminar problemes de fracàs escolar.

Podem dir que l'aprenentatge, perquè es pugui denominar així, ha de ser signifi-

catiu. Quan l'aprenentatge és significatiu l'alumnat construeix el seu aprenentatge, és a dir aprèn construït, no aprèn per repetició. L'aprenentatge per repetició és un aprenentatge arbitrari i sotmès a l'oblit. L'aprenentatge significatiu es presenta a l'alumnat de manera coherent i connectada, permet la connexió i la construcció pel que és un aprenentatge real i a llarg termini.

OBJECTIUS DE LA INVESTIGACIÓ

Un objectiu d'aquesta investigació és ajudar el professorat en el seu treball docent i al mateix temps l'alumnat perquè l'experiència d'aprendre sigui una activitat agradable, atractiva i satisfactòria tant per al professorat com per a l'alumnat.

Com a resultat de la investigació es pot concloure que:

1. "El material bibliogràfic de didàctica de la geografia de les Illes Balears de manera majoritària no permet l'aprenentatge significatiu" pel que convé tenir en compte les propostes de millora.

2. "Treballar amb recursos diversificats i connectats il·lustra, forma, explica i augmenta el coneixement de l'alumnat perquè mostra una connexió entre els conceptes i potencia l'aprenentatge significatiu".

3. "Com a resultat de les experiències d'innovació es controlen les variables clau per a l'aprenentatge significatiu a l'aula com per exemple el treball obert, la motivació i la significativitat, amb un cent per cent d'aprenentatge dels conceptes per part de l'alumnat".

A través d'un seminari a l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) professorat de diferents àrees i nivells educatius treballa d'aquesta manera amb molt bons resultats del treball dels seus alumnes als diferents cicles de primària i de l'ESO pel que s'obre una porta nova a la manera de fer classes i d'ensenyar. El llibre es pot aconseguir a les principals llibreries i també a través de la pàgina web: <http://personales.jet.es/antoniballes> on podeu trobar més informació.

Entendre la Història per gestionar el futur

GEA

Per entendre la natura s'ha d'entendre la història, aquesta ha estat la premissa que ha servit a la Societat d'Història Natural de les Balears per muntar una exposició que ens ha permès imaginar com eren Mallorca i Menorca fa devers 5.000 anys.

El primer trimestre del 2000 es presentà al Centre de Cultura de "SA NOSTRA" l'exposició *Les Balears abans dels Humans* en la qual els seus artífexs mostraven unes illes, així mateix s'explicà al fullet de divulgació "de rondalles, unes illes aïllades de la Mediterrània que tardaren a ser descobertes i establertes pels humans".

La visita a *Les Balears abans dels Humans* ens ha permès travessar el títol

afavorir la naturalesa que volem per al tercer mil·lenni.

nel del temps i realitzar un viatge al passat, per poder entendre el present i sobretot per poder gestionar el futur, per saber què és el que cal conservar i què ens ajuda a

L'exposició està estructurada en cinc blocs: *Temps i espai, Protagonistes, Ecologia del passat, Arribada dels humans i Passat i futur*: El territori, la seva història geològica recent i l'època en què se situa aquesta exposició són presents en un primer bloc d'unitats expositives. Les diferents mostres de la flora i fauna ens donen a conèixer els protagonistes: els invertebrats, els ocells, i més acuradament encara els amfibis, els rèptils i els mamífers terrestres que hi són presentats amb detall, per a després estudiar quins foren els primers contactes amb els hu-

mans, i quins són els contactes humans amb aquest passat.

Per últim, un darrer apartat convida a la reflexió sobre l'estat actual de la natura, ja que, aquest és el missatge dels organitzadors: el coneixement del passat és clau per gestionar el futur, perquè encara hi som a temps.

D'una manera molt didàctica hem pogut veure com a Mallorca molt abans que arribassin els primers humans, ja hi havia molts d'animals i de plantes que posteriorment han evolucionat originant formes endèmiques, espècies que no es trobaven enlloc més de tot el món, perquè una vegada a les Illes procedents del continent no hi ha hagut possibilitat de retorn. Mitjançant aquesta reflexió, tal volta puguem comprendre millor la importància de la nostra flora i fauna, tan malmenada, i no obstant això tan important per a l'evolució i per a l'equilibri del nostre medi.

L'exposició de l'Obra Social i Cultural de "SA NOSTRA", a més de la de la Societat d'Història Natural de les Balears, ha comptat també amb la col·laboració de l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats, de la Conselleria de Cultura i Joventut del Consell de Mallorca, de la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears i de la Universitat de les Illes Balears.

Aquesta mostra s'ha pogut veure també a Inca i aquest estiu es traslladarà al Museu de Menorca on es podrà visitar fins el mes de desembre.

Catalan, Albert i altres: *Ciències de la Terra i del medi ambient, unitat didàctica.*

La pèrdua de la Biodiversitat. Quadern de l'Alumne.

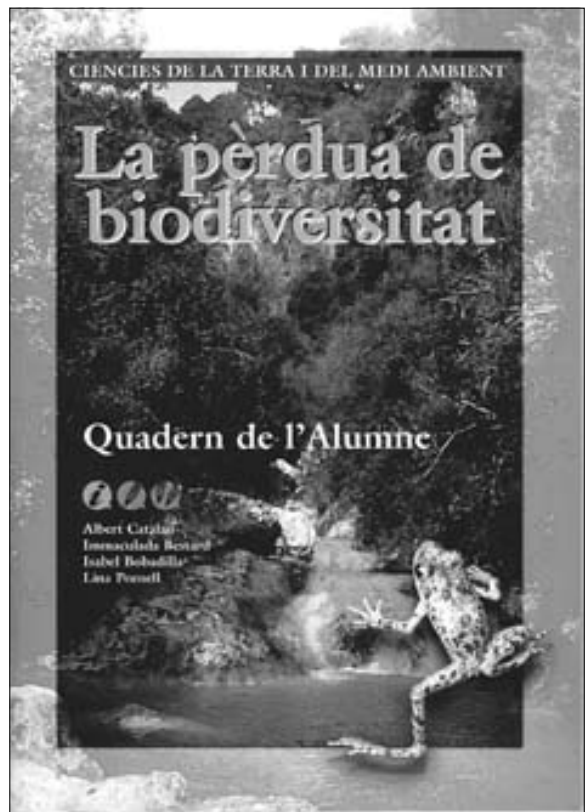
Número 5 de la Col·lecció Educació i societat. Sèrie didàctica.
Novembre 1999.

La pèrdua de la biodiversitat ha estat el tema que ha triat en el darrer número la Col·lecció Educació i Societat, sèrie didàctica coordinada per Albert Catalan.

Aquest material de la Conselleria d'Educació proposa una reflexió sobre el concepte de biodiversitat: què és?, per què serveix? i d'on prové?, són les preguntes plantejades per endinsar-se a continuació en propostes pràctiques del nostre entorn, ben entenedores per als alumnes que poden relacionar el que en principi podrien semblar conceptes abstractes amb la realitat de les Illes.

La conservació del ferreret i la introducció de la mal anomenada "alga assassina" la *Caulerpa taxifolia* són alguns exemples dels analitzats a aquest quadern per entendre què és la biodiversitat i quina és la importància de la seva conservació.

El Quadern ha estat realitzat amb el suport del Centre del Professorat i de Recursos de Palma de Mallorca i editat amb el suport de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears.

Jornades sobre Biodiversitat i Conservació Biològica/Seminar on Biodiversity and Biological Conservation

Barcelona, 8 i 9 - Palma de Mallorca, 12 i 13 - Juny de 2000

Coordinaïdes per Ferran Rodà, Joandomènec Ros i Montserrat Vilà se celebraran els propers dies 12 i 13 de juny a Can Tàpera amb un doble objectiu: d'una banda presentar els coneixements més recents sobre els factors i els processos biològics, evolutius i ecològics que generen i mantenen la biodiversitat, i de l'altra, explorar els vessants econòmic i social de l'estudi i la conservació de la biodiversitat. Els ponents són destacats especialistes de la recerca i la gestió de la biodiversitat, del país i d'arreu del món.

Les Jornades van dirigides a totes les persones, professionals o no, interessades en la matèria.

Les sessions de Mallorca inclouen dues jornades de treball que es desenvoluparan dilluns i dimarts dies 12 i 13 de juny que duraran tot el dia i en les quals participaran especialistes nord-americans com Richard B. Primack de la Universitat de Boston i Shahid Naem, Gareth Edwards-Jones, Charles Boudouresque, del Centre d'Oceanologie de Marseille, o el valencià

Josep A. Rosselló que parlarà del paper funcional de la biodiversitat.

Pel que fa al segon dia hi haurà intervencions de Joan Lluís Petrus, Josep Germain, Cristian R. Altaba i Carles Carbonera. Ambdues sessions acabaran amb taules rodones sobre Biodiversitat i sostenibilitat i Com involucrar els ciutadans en la conservació de la biodiversitat, respectivament.

Les jornades parteixen de la premissa que la biodiversitat és el patrimoni biològic d'una regió, d'un país o de tot el planeta, a diferents escales: les espècies dels diferents grups d'éssers vius, llur variabilitat genètica i els ecosistemes que formen. Aquesta biodiversitat té uns valors ecològics, econòmics i socials, entre altres, ja que els components d'aquesta biodiversitat interactuen, fan funcionar la biosfera i els éssers humans en traiem profits diversos, no sempre fàcilment avaluables.

Jornada sobre l'Estalvi en el Consum d'Aigua Urbana

Cels Garcia.

Departament de Ciències de la Terra. Universitat de les Illes Balears.

El dia 5 de maig de 2000 se celebrà a l'Auditori Casal Pere Capellà d'Algaida (Mallorca) una Jornada sobre l'estalvi en el consum d'aigua urbana organitzada per la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears. La Jornada va comptar amb la col·laboració de "SA NOSTRA" Caixa de Balears, Ajuntament d'Algaida, Consorci d'Aigües del Pla de Mallorca i Ferroser.

La jornada es va dividir en dues sessions: una al matí, amb exemples d'estalvi d'aigua urbana a Califòrnia, Alemanya i Espanya; i una a la tarda, dedicada a les Balears.

A la sessió del matí, Joe Berg parlà sobre l'èxit en l'estalvi i ús racional de l'aigua a Califòrnia emprant diferents mesures de gestió de la demanda, a través de polítiques i programes de regulació del consum que han conduït a una reducció important del consum d'aigua a tots els sectors. Les campanyes que s'han dut a terme a Califòrnia compten amb la cooperació i col·laboració de totes les entitats i sectors de la societat.

Kai Fabig, de l'ajuntament d'Hamburg, explicà la política d'estalvi aplicada a una gran ciutat com Hamburg. En la seva intervenció

mostrà com el creixement desorbitat del consum d'aigua a la ciutat obligà a introduir tot un seguit de mesures per reduir el consum. Aquestes mesures consistien en campanyes d'educació sobre l'ús racional de l'aigua, la

instal·lació de dispositius d'estalvi a cases particulars i a grans consumidors, a més d'un control de les pèrdues a través del seguiment del consum i de l'aplicació de tarifes progressi-

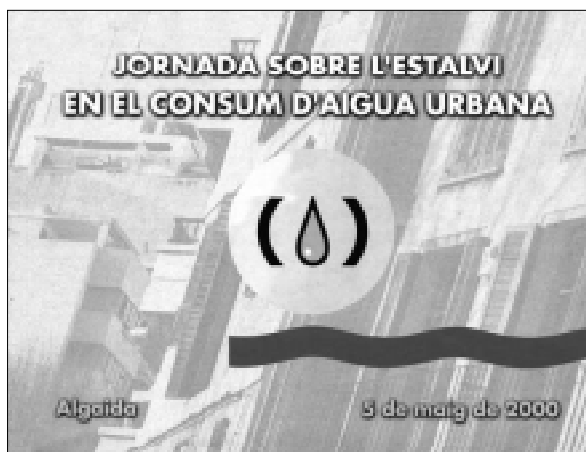
com la construcció de dessaladores, amb el seu cost ecològic i econòmic, no és la solució màgica al problema de l'aigua i que la clau passa per una política intel·ligent i decidida de gestió hidrològica dels recursos i, sobretot, de les demandes urbanes i agrícoles.

Victor Viñuales, de la Fundació Ecologia i Desenvolupament, exposà la campanya de sensibilització entre els consumidors duta a terme a Saragossa. La campanya, publicitària i educativa, va comptar amb la col·laboració de tots els sectors de la societat i repercutí en una major conscienciació de la ciutadania vers el consum racional de l'aigua.

Enric Tello, professor de la Universitat de Barcelona, explicà la importància de la participació ciutadana en la prevenció i resolució de conflictes sobre les tarifes de l'aigua. Amb exemples de la ciutat de Barcelona, el professor Tello comentà la importància en la comunicació entre l'usuari i els gestors de l'aigua, així com la necessitat d'establir una tarifa de l'aigua on es gravi els que consumeixin més.

La sessió de la tarda començà amb la presentació del Pla Hidrològic de les Balears a càrrec del cap d'estudis i planificació de la Junta d'Aigües, Alfredo Barón. Durant la ponència va explicar que el Pla Hidrològic de Balears, pendent d'aprovació pel Ministeri de Medi Ambient, es redactà proposant que la demanda d'aigua s'adaptés als recursos existents, utilitzant solucions com la reutilització d'aigües depurades i l'aplicació de plans de gestió de la demanda.

Carlos Lorduy, gerent de l'empresa municipi-

ves. Les mesures han tengut un èxit immediat amb una reducció en el consum d'aigua a tota l'àrea metropolitana d'Hamburg.

Antonio Estevan, consultor ambiental de gea21, parlà sobre el fracàs de les polítiques hidràuliques fonamentades en l'obtenció de més recursos hidràulics amb dotacions d'aigua desmesurades. En la seva ponència explicà

AGENDA

pal Calvià 2000, mostrà el projecte d'estabilització i reducció del consum d'aigua al municipi de Calvià. Aquest projecte es basa en tot un seguit de mesures fonamentades en la instal·lació de comptadors individuals, kits d'estalvi, auditories hidràuliques a grans consumidors i campanyes publicitàries.

Federico Pareja, tècnic de l'empresa municipal EMAYA, parlà sobre l'evolució dels consums d'aigua al municipi de Palma, dels recursos dels quals es disposa, així com de les principals instal·lacions de tractament i distribució d'aigua gestionades per EMAYA.

Francesc Aguiló, batle de Campanet, explicà la política de gestió del consum d'aigua aplicada a Campanet com a conseqüència d'uns recursos hidràulics escassos al municipi. El batle de Campanet parlà sobre la importància de la gestió de la demanda i de la necessitat d'aplicar un control exhaustiu, per part de les

administracions, de l'aigua, com a bé públic que és.

La Jornada fou clausurada per la consellera de Medi Ambient, Margalida Rosselló, que explicà la importància d'aquestes trobades com a fòrum de participació de tots els sectors de la societat balear en un tema tan important com és l'aigua. La consellera parlà de la reordenació de la política hidràulica del Govern de les Illes Balears cap a la sostenibilitat, aplicant un pla d'estalvi i eficiència en l'ús de l'aigua que ha de conduir a un ús racional d'aquest recurs a les Illes Balears.

Com a resum de la Jornada, a part de destacar l'elevada assistència i participació de tots els sectors de la societat balear, es pot afirmar que el dia 5 de maig ha contribuït a demostrar que les polítiques de gestió de la demanda es poden aplicar a les Illes Balears, per obtenir resultats satisfactoris com ha ocorregut a al-

tres indrets del món on s'han aplicat. Al llarg de la jornada es varen destacar els costos ecològics i econòmics que representen un major consum d'aigua, amb un major volum d'aigua per depurar i la construcció de dessaladores.

A les Balears disposam d'uns recursos hidràulics suficients per viure, sempre que es racionalitzi el seu consum, a través d'unes dotacions urbanes i agrícoles reals, el control de les pèrdues, la sensibilització de tothom per fer-ne un bon ús, la utilització d'aigües depurades i la reutilització d'aigües grises. És evident que tota política hidràulica de gestió de l'aigua es troba vinculada al territori i al seu ordenament. A més a més, donat que els recursos hidràulics i el territori són limitats, a les Balears hem de racionalitzar el dos termes per evitar un cost ecològic i de minva de la qualitat de vida del qual ens penedirem més d'hora que tard.

Eivissa i Formentera

La Reserva de Ses Salines, a l'abast dels estudiants

A la Reserva Natural de ses Salines, protegida des del 1995 i gestionada actualment pel Ministeri de Medi Ambient i la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears es realitzen activitats didàctiques encaminades a donar a conèixer la realitat de la reserva als escolars eivissencs, amb l'objectiu que puguin reconèixer els valors d'aquest espai, indispensable per a l'equilibri natural de l'illa.

Amb aquest motiu fou editat per l'equip de la Reserva Natural de ses Salines, sota la direcció de Lluís Berbiela Mingot, un material didàctic adreçat als alumnes de les Pitiüses.

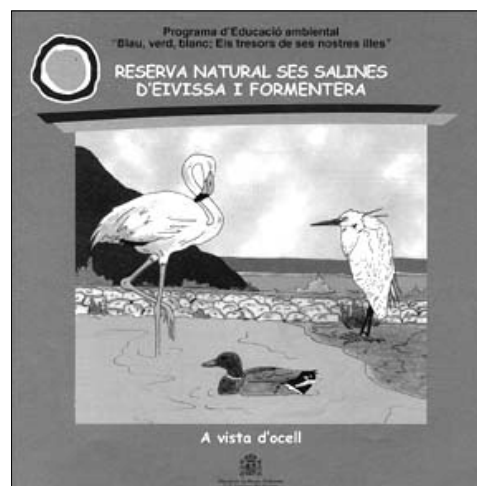
Blau, verd, blanc: els tresors de ses nostres illes, és un material adreçat als escolars de primària i de secundària i que s'ha ofert a tots els centres educatius de les Pitiüses, la majoria dels quals ja han participat en les diferents activitats proposades.

A Eivissa ofereix tres recorreguts temàtics i a Formentera un altre itinerari general, tots quatre inclouen els recursos ambientals d'aquest espai protegit.

En la passada campanya es programaren quatre activitats que inclouen quatre itineraris:

Or Blanc, la cultura de la sal proposava un recorregut per l'entorn saliner. La sal com un dels protagonistes principals de la Reserva Natural de ses Salines. En aquesta activitat es desvetllen totes les peculiaritats que envolten aquest cristall: estructura, procés de formació, usos i destinació, així com el funcionament dels estanys.

Blau a vista d'ocell és el suggerent títol proposat als escolars per realitzar un itinerari de les aus que pretén apropar els visitants al món de l'ornitologia; per observar les aus presents

al moment de la visita i per poder valorar la importància de ses Salines com a zona internacional dins la dinàmica migratòria.

Verd que l'estim verd tradueix lliurement el vers de Lorca per introduir un itinerari dels ecosistemes, la major riquesa de la Reserva Natural de les salines, constituïda per la gran varietat d'ambients que allotja en un espai reduït.

Per últim *Els colors de la vida* és un itine-

ri que mostra la indubtable bellesa i l'enorme valor biològic de la Reserva. En aquesta activitat els alumnes s'apropen al bosc de savines per després veure la vegetació dunar, les platges, l'explotació salinera i l'Estany Pudent, on es poden observar nombroses espècies d'aus.

Cada itinerari va acompanyat d'un quadern per a cadascun dels visitants, on s'inclouen diverses activitats i jocs relacionats amb la sortida triada i també es disposa d'una sèrie de binocles perquè els escolars puguin observar bé les aus en els itineraris que així ho requereixen.

En el Pla de gestió de la Reserva Natural de ses Salines en els darrers temps s'ha dedicat una especial atenció als aspectes d'educació ambiental amb els objectius d'obrir l'escola a l'entorn de ses Salines i d'acostar l'alumne a l'estudi i al coneixement dels valors de la Reserva Natural mitjançant els diferents aspectes que la integren, naturals, socials i culturals. El programa vol fomentar una consciència crítica i solidària cap als problemes que afecten l'àmbit de la reserva i estimular els alumnes amb la seva participació activa com a ciutadans, a la vegada que s'afavoreix una actitud positiva en la protecció dels recursos naturals. Per poder gaudir de les activitats que es fan a la Reserva Natural.

En la passada campanya visitaren ses Salines quaranta-vuit centres docents amb un total de gairebé 2.500 alumnes, que anaren des de preescolar fins a persones majors, que acudiren a la reserva amb escoles d'adults. D'aquesta experiència se n'han pogut extreure algunes conclusions que han servit per millorar l'oferta d'enguany i poder així adaptar-se millor a l'edat dels alumnes que continuen visitant ses Salines.

Es Grau, un espai cap a Tramuntana

El Parc Natural de s'Albufera des Grau, Illa d'en Colom i Cap de Favàritx se situa al nord-est de l'illa de Menorca i es caracteritza per incloure la principal zona humida de l'illa.

En ell s'hi distingeixen tres àrees ben diferenciades: l'illa d'en Colom, la zona de Cap de Favàritx- Prat de Morella, i la llacuna i el prat de s'Albufera. Cada una d'elles abraça ecosistemes diferents i molt diversos que van des de les zones humides, les pastures i cultius, comunitats de litoral i boscos, fins als penya-segats, dunes i platges.

De dos quilòmetres de llargada s'Albufera és una llacuna d'una superfície d'aigües aproximada de 70 ha. que es troba situada al nivell de la mar, comunicada amb aquesta a través de la Gola, la resta és envoltada per un sistema dunar.

En el seu interior es troben petites illes amb vegetació i roques que surten de l'aigua, utilitzades per les aus aquàtiques per posar-s'hi.

A la part oest el Prat té una superfície que s'inunda i s'asseca segons les variacions

del nivell de l'aigua de l'albufera. Aquesta zona es nodreix de les aportacions d'aigua dolça procedents de l'escorrentia superficial.

UNA VEGETACIÓ REPRESENTATIVA DE MENORCA

A la vegetació de s'Albufera s'hi pot distingir una franja a les aigües somes de plantes aquàtiques, que serveixen de refugi i aliment de les aus de prat. A les zones planes i salobroses, vorera de mar, hi ha extensions de salicòrnies i joncs que constitueixen una mena de catifa vegetal, baixa i frondosa.

En el litoral rocós hi ha sobretot socarrells, plantes gairebé exclusives de Menorca, que formen un coixí espinós i que adapten al vent. Aquestes comunitats vegetals creixen en forma de mosaic: alternen amb terrenys dedicats a pastures, on es mantenen espècies de cultiu farratger i subespontànies de gran varietat.

En el sistema dunar que separa s'Albufera de la mar trobam un bell ecosis-

tema forestal de pi blanc i restes d'alzinar que donen pas a la vegetació pròpia de llocs arenosos: borró, lliri de platja i el card marí.

En definitiva és tracta de la vegetació representativa de Menorca, l'ullastrar recobreix gran part del par. Els ullastrats estan acompanyats d'altres arbusts, entre els quals s'hi compta la llenrisca, la lletrera arbustiva i l'aladern.

LA FAUNA, UN VALOR FONAMENTAL

A's Grau hi trobam gairebé quaranta espècies d'aus en les diferents èpoques de l'any, entre les quals cal destacar la

re pàsseres, *Monticola solitarius*.

Quant a mamífers la fauna del parc és discreta hi ha rates aranyeres, rates cellardes i alguns eriçons. Però el mamífer més espectacular és el mart, *Martes martes*, que no cal confondre amb el mostel, que és molt més reduït.

L'ACTIVITAT HUMANA

El part inclou diversos monuments i restes arqueològiques de gran interès. És especialment interessant el Camí de Cavalls, que envolta l'illa de Menorca que s'utilitzava antigament per a la vigilància defensiva. El tram des Grau a

Favàritx permet conèixer la varietat dels paisatges de la zona.

L'activitat agrícola i ramadera es manté en gran part dels terrenys del parc: envolten els tradicionals llocs del camp menorquí com sa Torre Blanca, sa Boval Nova, sa Boval Vella, sa Bovalleta i s'Albufera. Aquest ús tradicional és la clau per mantenir la qualitat del paisatge, i mereix el més escrupolós respecte dels visitants.

Antigament a la llacuna es practicava la caça, avui suprimida, mentre que la pesca de l'anguila es realitza des del final del segle XII de forma tradicional tot utilitzant el gànguil.

Actualment està deshabitat.

L'ILLA D'EN COLOM

És un illot de 58 ha. separat devers 200 m. de la costa NE de Menorca. Antigament fou emprat com a llatzeret, se'n va cultivar una part i també s'hi intentà l'exploració d'una mina de plom. Actualment està deshabitat.

La vegetació orientada cap al nord adopta la típica forma de coixinet espinós (socarrell), a causa del vent. Entre les plantes més interessants es poden anomenar la rapa mosquera, la didalera i l'arbust endèmic *Daphne rodriguezii*.

Quant a la fauna criden l'atenció la colònia de gavina vulgar i la varietat endèmica de la sargantana balear, *Podarcis lilfordi brauni* de color verd blavós.

baldritja de les Balears, *Puffinus mauretanicus*, la sola espècie endèmica de les nostres illes d'aus marines. Altres aus marines fàcils de veure són els virots, *Calonectris diomedea*, i els cagarres *Phalacrocorax*. Pel que fa a les gavines n'hi ha dues espècies locals: la vulgar o de peus grocs, *Larus cachinnans* i la gavina roja *Larus audouinii*, molt més rara.

D'altra banda Menorca és una illa molt interessant quant a fauna d'aus rapinyaires, algunes de les quals han sofert una regressió en els darrers anys, com és el cas del milà *Milvus milvus*. Més abundant és el soter, *Hieraetus pennatus* i els xorics.

El més gran dels rapinyaires menorquins és la miloca, un voltor de quasi 2 m d'envergadura. A s'Albufera es veu sovint alguna àguila peixatera, *Pandion haliaetus*, molt escassa a la Mediterrània.

Altres ocells d'interès són les caderneres, passerells, capsigranys, buscarets... A vorera de mar hi ha tords roquers i sobre dels penyals no és rar veu-

PARC NATURAL Albufera des Grau, l'Illa d'en Colom i el cap de Favàritx

GOVERN DE LES ILLES BALEARS
Conselleria de Medi Ambient

Superfície:

1.797 ha

Declaració:

Decret 50/95, de 4 de maig, de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Aquesta declaració suposa aplicar la llei 4/89 de Conservació dels Espais Naturals i de la Flora i Fauna silvestres, que és la que defineix els parcs, entre altres instruments de protecció.

Autoritat de gestió:

Òrgan propi i particular, autoritat integrada per una comissió conjunta del Govern de les Illes Balears, el Consell Insular de Menorca i l'Ajuntament de Maó.

Distincions nacionals i internacionals:

Zona d'Espècial Protecció per a les Aus (ZEPA) CE.

Àrea Natural d'Espècial Interès (ANEI) CAIB.

És la zona nucli de la Reserva de la Biosfera de programa MAB-UNESCO que engloba tota l'illa de Menorca.

Hàbitats més importants:

Màquies menorquines de tipus diferenciats.

Sistema dunar i hàbitats costaners.

Zona humida d'estratègia internacional per a les aus migratòries.

Espècies més importants:

Vegetació: ullastrar.

Arbusts: llentisca, aladern, lletrera arbustiva i pi blanc.

Vegetació de llocs arenosos: borró, lliri de platja i card marí.

Plantes salobroses: salicornies i joncs.

Aus migratòries: anàtids i fotges, agrons, corbs marins i àguila peixatera.

Rapinyaires: milà, soter, falcó pelegrí.

Peixos: anguila, llissa, llobarro i gambússia (introduïda)

Mamífers: conills, rata cellarda i marts

Amfibis: tortuga d'aigua, granota arbòria, sargantana italiana i serp blanca.

Serveis i direccions d'interès:

Conselleria d'Agricultura del Consell Insular de Menorca.
Edifici Sa Granja. Carretera Maó Fornells, km. 2 - Tel 971 35 25 02.

Conselleria d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Medi Ambient.
Camí des Castell, 28 - 07702 Maó. Tel. 971 356251.

Horari de visites:

De 8 h a 15 hores.

Consell Insular de Menorca

Ajuntament de Maó

"SA NOSTRA"
Obra Social i Cultural